

Rapport
2012:13

Evaluering av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene

Vigdis Nygaard
Áila Márge Varsi Balto

Forsidefoto: Jorggáhallan, danseforestilling med Johti Kompani.
Dansere: Elle Sofe Henriksen og Semen Bolshunov
Foto: Olga O'Flynn Shavrina.

Tittel : **Evaluering av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene**

Forfatter : Vigdis Nygaard og Áila Márge Varsi Balto

Norut Alta - Áltá rapport : 2012:13

ISBN : 978-82-7571-225-5

Oppdragsgiver : Sametinget

Prosjektleder : Vigdis Nygaard

Oppsummering : Denne rapporten evaluerer samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene. Evalueringen omfatter perioden fra kunstneravtale ble gjort gjeldende i 2006 og ut 2011, og gir et grunnlag for vurdering av en videreførelse av avtalen etter de første 8 år. I evalueringen vurderes avtalens form og ulike tiltak som inngår, de økonomiske rammene, forhandlingspartene, samt hvordan forhandlingsprosessen foregår. Videre vurderes ulike effekter kunstneravtalen har hatt på individnivå, gruppenivå og samfunnsnivå.

Kunstneravtalen har vært svært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten. Dette gir kunstnerne forutsigbarhet, og bidrar til å opprettholde kunsten på et stabilt nivå. Det som etterspørres nå er en strategi for å bringe den samiske kunsten videre.

Emneord : Sametinget, Kunstneravtalen, samiske kunstnerorganisasjoner

Dato : 1. desember 2012

Antall sider : 41

Utgiver : Norut Alta - Áltá as
Kunnskapsparken, Markedsgata 3
9510 ALTA

Foretaksnummer: 983 551 661 MVA

Telefon: 78 45 71 00
Telefaks: 78 45 71 01
E-post: post@finnmark.norut.no
www.norut.no/alta

Trykk : Norut Alta – Áltá as

Forord

Denne rapporten evaluerer samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene. Evalueringen omfatter perioden fra kunstneravtale ble underskrevet i 2004, gjort gjeldende i 2006 og ut 2011, og gir et grunnlag for vurdering av en videreførelse av avtalen etter de første 8 år.

Rapporten er gjort på oppdrag av Sametinget, og er utarbeidet av forskere ved Norut Alta. Seniorforsker Vigdis Nygaard har vært prosjektleder, og prosjektmedarbeider har vært forsker Áila Márga Varsi Balto.

Rapporten er blant annet basert på data samlet inn gjennom intervjuer med samiske kunstnere (ledere i de ulike kunstnerorganisasjonene og stipend/tilskuddsmottakere). Vi vil takke alle som velvillig har delt sine erfaringer og synspunkter med oss, og har bidratt til å belyse ulike sider ved Kunstneravtalen.

Alta, 1. desember 2012

Birgit Abelsen

Direktør Norut Alta

Vigdis Nygaard

Prosjektleder Norut Alta

Innhold

Sammendrag	1
1 Innledning.....	4
1.1 Kort om samarbeidsavtalen	4
1.2 Tolkning av evalueringsoppdraget	5
1.3 Evalueringens hovedspørsmål og delspørsmål	5
1.4 Metodevalg og metodebruk.....	8
1.5 Kunstneravtalens plass i samisk kunst- og kulturliv	9
2 Beskrivelse av avtalen	11
2.1 Avtalens formål og utforming	11
2.2 Beskrivelse av de ulike tiltakene i Kunstneravtalen	12
2.3 Utviklingen i de økonomiske rammene for avtalen	14
2.4 Organisasjonene som deltar i forhandlingene	15
2.5 Forhandlingsprosessen.....	18
3 Vurderinger av Kunstneravtalen	20
3.1 Driftsstøtten til organisasjonene.....	20
3.2 Stipendordningen	21
3.3 Dáiddafoanda	26
3.4 Innkjøpsordningen.....	28
3.5 Visningsvederlag.....	29
3.6 Faglig veiledning	29
3.7 Vurdering av forhandlingene.....	29
4 Hvilke effekter kan leses av Kunstneravtalen?.....	33
4.1 Effekter på individnivå.....	33
4.2 Effekter på gruppenivå	35
4.3 Effekter på det samfunnsnivå	36
4.4 Har avtalen styrket den samiske kunsten?.....	36
5 Konklusjoner og anbefalinger.....	38

Sammendrag

En samarbeidsavtale mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd ble undertegnet i 2004. En kunstneravtale ble fremforhandlet i 2005, og gjort gjeldende fra 2006. Avtalen har nå vært virksom i 8 år. En ny hovedavtale skal fremforhandles og gjøres gjeldende fra 2014. I forkant av dette, ønsker de samiske kunstnerorganisasjonene og Sametinget en evaluering som ser på effekten av kunstneravtalen; hvordan den har vært virket i vel 8 år, og om den har vært med på å styrke kunsten og kunstnernes mulighet til å utvikle seg i det samiske samfunnet. Dette er en evaluering av samarbeidsavtalen fra 2004 og de fremforhandlede årlige kunstneravtalene for perioden 2006-2011. De årlige bevilgningene over Kunstneravtalen har i perioden vært i størrelsesorden 4 millioner til knapt 6 millioner.

Hvert år møtes Samisk kunstnerråds forhandlingsutvalg og Sametinget til forhandlinger om neste års avtale. Samisk kunstnerråd forhandler på vegne av fem ulike samiske kunstnerorganisasjoner, og opptrer som en paraplyorganisasjon for Samiske kunstneres forbund, Samisk forfatterforening, Samisk teaterforening, Samiske komponister og Juoigiid Searvi. Organisasjonene har til sammen ca. 260 medlemmer i Norge, Sverige, Finland og Russland.

I denne evalueringen har vi kombinert ulike metoder og datatilfang. Vi har brukt statistiske data om tilskudds- og stipendmottakere, dokumentgjennomgang med hovedvekt på forhandlingskrav, tilbud og resultat, samt intervjuer med de samiske kunstnerorganisasjonene, kunstnere og Sametinget.

Vurderinger

De ulike tiltakene i avtalen har ulike funksjoner. De direkte kunstnerrettede er stipendordningene og muligheten til å søke om prosjektmidler gjennom Dáiddafoanda (Kunstnerfondet).

Stipendordningene har hatt en positiv effekt for samiske kunstnere som har mottatt disse, og deres situasjon som kunstner har blitt styrket gjennom de stipendene de har blitt tildelt. Stipendene gir en anerkjennelse av deres kunstneriske arbeid, og de føler seg verdsatt. Det gir dem også motivasjon til framtidig arbeid. En styrking av den samiske kunsten skjer ved å satse på de samiske kunstnerne, og antallet stipender har økt i årenes løp. Det i sin tur vil gi en økt kunstnerisk virksomhet.

Dáiddafoanda ses på det som en viktig finansieringsordning for å kunne realisere kunstneriske prosjekter der det samarbeides på tvers av kunstgreinene. De økonomiske rammene for Dáiddafoanda har ligget uforandret siden 2007 med 700.000 i året.

Driftsstøtten til organisasjonene som går via Kunstneravtalen er den viktigst finansieringskilden til organisasjonenes drift. I intervjuene med SDR går det fram at driftsstøtten er helt avgjørende for SDRs totale aktivitet og eksistens. Den gir sekretariatet med de faste stillingene og medlemsorganisasjonene en sikkerhet om at de i det hele tatt kan opprettholde en virksomhet og yte en service overfor organisasjonene. SDR forbereder saker og deltar på alle organisasjonenes styremøter og årsmøter, noe som selvfølgelig innebærer en omfattende reisevirksomhet.

Forvaltningen av stipendordningene og Dáiddafoanda er også en oppgave som krever mye ressurser med informasjon til kunstnere, saksbehandling og oppfølging. De samme argumentene kommer fra organisasjonenes side. Driftsstøtten er avgjørende også for deres virksomhet da arbeidet baserer seg på mye frivillighet (uten fast ansatte) som gjør at de som har tillitsverv delvis går ut av kunstnerisk virksomhet, og dermed også muligheten til en inntekt.

Det har vært et voksende behov og en etterspørsel fra medlemsorganisasjonene om å få mer av det faglige arbeidet inn i Samisk kunstnerråd. I 2009 ble tiltaket om «faglig veiledning» tatt inn i Kunstneravtalen for tre av kunstgreinene. Slik ordningen har fungert fram til 2012 hvor en person i en deltidsstilling skal veilede i flere kunstretninger (skjønnlitteratur, musikk og joik), har i følge våre informanter flere svakheter. Det blir ikke mulighet for å jobbe tilstrekkelig innenfor hver kunstgrein, og en person kan vanskelig ha fagkompetanse på flere kunstneriske felt samtidig.

Av de mindre tiltakene som inngår i Kunstneravtalen (innkjøpsordningen og visningsvederlaget) er det få kritiske merknader.

I sine vurderinger av avtaleteksten er det få av våre informanter som har kritiske merknader til denne. Derimot etterspør flere en visjon og noen mer konkrete mål for avtalen. De ønsker å vite hvor den samiske kunsten er på vei og når disse målene skal oppnås. Flere informanter stiller videre spørsmålstegn ved om forhandlingene kan betegnes som reelle. Det påpekes at kunstnernes representanter under forhandlingene ikke alltid har følt seg som en likeverdig part med Sametinget. Ettersom det er Sametinget som sitter på de økonomiske midlene er det også de som sitter i førersetet. Med lite økonomisk handlingsrom er det også vanskelig å få inn nye satsinger. Den største innvendingen flere av informantene har til avtalen og forhandlingene er bevilgningenes beskjedne størrelse. De erkjenner riktignok at det har sammenheng med de totale bevilgningene Sametinget får tildelt gjennom statsbudsjettet. Samtidig fremhevet de at det alltid et spørsmål om prioriteringer, og at kunstnernes behov må veies opp mot alle andre gode tiltak. Det fremheves at avtalen har vært positiv fordi en har fått samlet alle kunstnerbehovene i en felles pott. En annen positiv side som trekkes fram er at kunstnerorganisasjonene er blitt tvunget til å tenke fellesskap på en helt annen måte og føre en felles politikk overfor Sametinget.

Konklusjoner

Vi vil trekke fram Kunstneravtalen som svært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten. Dette gir aktørene (kunstnerne og deres organisasjoner) en forutsigbarhet som gjør det mulig å planlegge satsinger på lenger sikt. Likevel fremstår Kunstneravtalen som et «konserverende» instrument der det skapes lite rom for dynamikk som kan bringe den samiske kunsten et steg videre. Dette er begrunnet med et manglende økonomiske handlingsrommet som ligger i forhandlingssituasjonen med at Sametinget i stor grad har lagt de økonomiske rammene for forhandlingene før disse begynner. Videre gjør rammen for forhandlingene det vanskelig å få nye typer tiltak inn i avtalen. Avtalen har trolig også begrenset de samiske kunstnerorganisasjonenes kommunikasjon med Sametinget, og dermed også deres mulighet til å nå fram med sine behov.

En av de største utfordringene med å si noe om effektene av avtalen, er Kunstneravtalens manglende målformuleringer. Dette begrenser muligheten for å kunne vurdere om (den økonomiske) innsatsen gir de ønskede resultater og om den samiske kunsten faktisk utvikler seg i riktig retning. Siden det

ikke er formulert utviklingsrettede mål med Kunstneravtalen i løpet av perioden (hverken i avtaleteksten eller protokollene) som kan hjelpe til med å vise retningen på en ønsket utvikling, vil det være vanskelig for organisasjonene å argumentere for behovet for nettopp slike tiltak som kan bidra til en måloppnåelse som går ut over dagens nivå. Slik ett kan avtalen virke som en sovepute både for organisasjonene og Sametinget.

Kunstneravtalen sikrer imidlertid at kunstnerne selv har stor grad av råderett over midlene som inngår i avtalen. Det er lagt gode rutiner for saksbehandling og faglig bedømming av de søkerbaserte virkemidler. Vi ser også at kunstneravtalen har bidratt til å bringe de fem samiske kunstnerorganisasjonene tettere sammen.

Vår hovedkonklusjon er at Kunstneravtalen har gitt den samiske kunsten en forutsigbar ramme som har opprettholdt en virksomhet og noen viktige tiltak på et stabilt nivå.

Anbefalinger

Er det så behov for å gjøre endringer i avtalen? Vi er av den oppfatning at det primært er behov for å foreta en grundig drøfting av hva en vil med en slik avtale, hva som kan gjøres for å bringe den samiske kunsten fremover, og kan en ny avtale (i nåværende eller ny form) være det som skal til for å skape en fremdrift? En slik drøfting bør involvere politisk og administrativt nivå på Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene.

For øvrig foreslår vi noen mindre endringer i avtaleteksten som kan gjøres innenfor rammen av dagens avtale.

1 Innledning

Dette er en evaluering av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd som ble undertegnet i 2004. En kunstneravtale ble fremforhandlet i 2005, og gjort gjeldende fra 01.01.2006. Avtalen ble da satt til å gjelde for 8 år. Hvert år møtes Samisk kunstnerråds forhandlingsutvalg og Sametinget til forhandlinger om neste års avtale. Samisk kunstnerråd forhandler på vegne av fem ulike samiske kunstnerorganisasjoner, og opptrer som en paraplyorganisasjon for Samiske kunstneres forbund, Samisk forfatterforening, Samisk teaterforening, Samiske komponister og Juoigiid Searvi. Organisasjonene har til sammen ca. 260 medlemmer i Norge, Sverige, Finland og Russland.

En ny hovedavtale skal fremforhandles og gjøres gjeldende fra 2014. I forkant av dette, ønsker de samiske kunstnerorganisasjonene og Sametinget en evaluering som ser på effekten av kunstneravtalen; hvordan den har vært virket i vel 8 år, og om den har vært med på å styrke kunsten og kunstneres mulighet til å utvikle seg i det samiske samfunnet. Dette er en evaluering av samarbeidsavtalen fra 2004 og de fremforhandlede årlige kunstneravtalene for perioden 2006-2011. De årlige bevilgningene over Kunstneravtalen har i perioden vært i størrelsesorden 4 millioner til knapt 6 millioner.

1.1 Kort om samarbeidsavtalen

Tidligere lå økonomiske virkemidler til samisk kunst og kunstnere under Kulturdepartementet, og to samiske kunstnerorganisasjoner hadde forhandlingsrett med staten på vegne av sine medlemmer. Organisasjonene forhandlet da årlig direkte om tildelinger til samiske kunstformål. Disse midlene ble etter hvert overført til Sametinget for å komme nærmere de samiske kunstnerne. Før samarbeidsavtalen ble etablert lå økonomiske virkemidler rettet mot samisk kunst og kunstnere under ulike poster i Sametingets budsjett. Med kunstneravtalen ønsket partene å samle disse midlene i en pott.

Samarbeidsavtalen omfatter en Hovedavtale og en Kunstneravtale. Formålet med hovedavtalen er «å utvikle et godt og mangfoldig samisk kulturliv og å legge forholdene til rette for skaping og formidling av samisk litteratur, musikk, dans og teater, film og bildende kunst og kunsthåndverk».

Kunstneravtale forhandles årlig mellom Sametinget og kunstnerorganisasjonene representert ved Samisk kunstnerråd. Det forhandles både om innholdet og de økonomiske rammene.

Kunstneravtalen omfatter ulike tiltak innenfor kunstområdet som gjennomføres innenfor de økonomiske rammene som partene er blitt enige om for det kommende året.

Mål og strategier

Formålet med samarbeidsavtalen er å styrke og legge forholdene til rette for skaping og formidling av samisk litteratur, musikk, dans og teater, film og kunst og kunsthåndverk. I Sametingets budsjettet for 2006 fremkommer det at målet med kunstneravtalen for 2006 er «gjennom samarbeid og dialog med samiske kunstnerorganisasjoner og samiske kunstnere, styrke og synliggjøre samisk kunst». Strategien går nærmere ut på å «utvikle et godt og mangfoldig samisk kunst- og kulturliv» og «bidra

til dialog med samiske kunstnerorganisasjoner om hvordan samisk kunst skal synliggjøres og fremmes». Dette skulle de gjøre ved å følge opp kunstneravtalen for det aktuelle året. Mål og strategi forble uforandret i budsjettet for 2007. I budsjettene for perioden 2008 til 2011 er det ikke formulert noe konkret mål for kunstneravtalen for de aktuelle årene og det vises i stedet det til hovedavtalen mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd fra 2004. Det kan forstås som at formålet med kunstneravtalen allerede anses for å være fastsatt i den opprinnelige hovedavtalen fra 2004 og regnes ikke for å endre seg fra år til år.

1.2 Tolkning av evalueringsoppdraget

Vi vurderer evalueringen både som en beslutningsorientert- og en brukerorientert evaluering. Vi vil her gå inn på hva vi legger i disse begrepene. En beslutningsorientert evaluering er basert på et styringskonsept med en mål – middel-rasjonalitet. Den bygger på en rasjonell forståelse og logikk, og bruk av virkemiddelteori kan være sentralt i slike evalueringer. En brukerorientert evaluering innebærer studier av prosesser, interessegrupper, mål, kvalitet, brukere, og krever andre tilnærminger både teoretisk og metodisk. Brukernes interesser er i fokus, og målgruppens mål, forventninger og behov utgjør evalueringens kjerne. Deres stemme må derfor høres i evalueringen.

I denne evaluering skal det undersøkes om effekter av en konkret innsats kan avtegnes i det samiske samfunnet. Denne innsatsen avtegner seg *primært ved hjelp av økonomiske virkemidler*. Bruk av økonomiske virkemidler innebærer at man ved hjelp av tilførsel eller innkreving av ressurser forsøker å etablere eller fremme en ønsket tilstand eller endring (Sverdrup, 2002). I denne evalueringen kan vi snakke om to typer økonomiske virkemidler

- direkte gjennom tilskudd til kunstnere (for eksempel gjennom stipend og prosjektmidler) eller
- indirekte til drift av tilretteleggende støttefunksjoner (eksempel driftsstøtte til organisasjoner og faglig veiledning)

I tillegg til de økonomiske virkemidlene er det i denne evalueringen også et behov for å se nærmere på de *politiske prioriteringene* som ligger bak virkemiddelordningen og som har preget dens utvikling over tid, samt å se på utviklingen av *ulike nettverk og samarbeid* som ordningen har ført til eller bidratt til å støttet opp om. Det kan derfor være hensiktsmessig å bruke nettverksteori for å beskrive og analysere slike løse eller faste samarbeidskonstellasjoner.

Til slutt vil vi løfte fram de ulike samiske kunstnerorganisasjonene som viktige *samiske institusjoner*. De har en betydningsfull funksjon som medlemsorganisasjon og som bindeledd mellom samiske kunstnere og det samiske samfunn inklusive Sametinget. Deres funksjon og rolle i kunstneravtalen og virkemiddelbruken kan analyseres ut i fra et institusjonsperspektiv (se for eksempel Nygaard m.fl, 2012 om evaluering av de samiske språksentrene).

1.3 Evalueringens hovedspørsmål og delspørsmål

Evalueringen vil søke å besvare følgende hovedspørsmål:

- **Hvilken effekt har bruken av midlene avsatt over kunstneravtalen hatt i perioden?**

Dette er et svært omfattende spørsmål som trenger å brytes ned til mer konkrete underspørsmål på et mer håndgripelig analysenivå. Det er nødvendig å spesifisere hvilke typer effekter det kan være aktuelt å lete etter. Vi har funnet det hensiktsmessig å lete etter effekter på individnivå, gruppe/institusjonsnivå, samt på samfunnsnivå.

Individnivå vil i denne evalueringen omfatte samiske kunstnere som direkte eller indirekte nyter godt av kunstneravtalen og dens virkemidler. Det vil her være snakk om effekter av økonomiske virkemidler som gjør kunstnerne i stand til å leve av sitt yrke, kunne satse på konkrete prosjekter og ideer, gis mulighet til å utvikles som kunstner, skape nye nettverk og samarbeid, reise osv. Underspørsmål vil være:

- **Hvordan bidrar virkemidlene til de samiske kunstnernes levebrød og utviklingsmuligheter?**
- **Hvordan vurderer de samiske kunstnerne virkemiddelordningenes organisering og hensiktsmessighet?**

På gruppe/institusjonsnivå vil evalueringen se på de samiske kunstnerorganisasjonene og om, og eventuelt hvordan kunstneravtalen og virkemidlene bidrar til å styrke de samiske kunstnerorganisasjonene. Sametingets rolle og endringer i tilskuddsforvaltningen vil også omtales under dette punktet. Underspørsmål vil være:

- **Hvilke erfaringer/synspunkter har de samiske kunstnerorganisasjonene og Samisk kunstnerråd med kunstneravtalen og virkemiddelordningen?**
- **Hvilken effekt har den årlige driftsstøtten til de samiske kunstnerorganisasjonene og samisk kunstnerråd hatt?**
- **Hvordan bidrar organisasjonene til å fremme kunstnernes interesser overfor Sametinget og andre offentlige instanser?**
- **Hvordan har endringer i Sametingets tilskuddsforvaltning påvirket prioriteringene som gjøres i tildelingene?**

Til slutt vil det være naturlig å lete etter effekter på samfunnsnivå, noe som i streng forstand kan avgrenses til avtalens og virkemidlenes effekt på det samiske samfunn, men som i praksis vil ha et både nasjonalt og internasjonalt nedslagsfelt da de samiske kunstnerne operer på mange ulike arenaer.

Det vil det være vanskelig å finne gode måter å måle dette på, og i en slik evaluering er det begrensede muligheter for å måle samfunnseffekter. Vi ønsker derfor å besvare dette spørsmålet med annenhånds opplysninger fra nøkkelpersoner som kan gi sin personlige vurdering av dette. Disse personene vil vi finne i de samiske kunstnerorganisasjonene og blant individuelle tilskuddsmottakere. Det vil bli fokusert på sammenhengen mellom ordningens mål, de prosedyrer og regler som rammer inn ordningen, samt erfaringer og resultatmålinger knyttet til gjennomføring av tiltakene som er finansiert. Aktuelle spørsmål vi ønsker svar på er:

- **Hvordan vurdere de samiske kunstnerorganisasjonene og tilskuddsmottakerne at avtalen og virkemiddelordningen bidrar til å styrke kunsten i det samiske samfunn?**

Forvaltningen av virkemidlene

Vi må skille mellom de søknadsbaserte virkemidlene og de driftsmessige tilskuddene som går til organisasjonene. De ulike søknadsbaserte virkemiddelordningene forvaltes av ulike styrever og har ulike kriterier for tildeling. Tildelingen vil derfor være preget av regelverk, prioriteringer, og utvalgskriterier, men også av skjønn. Det vil være nødvendig å gå nærmere inn på hvordan disse kriteriene er utviklet og om det har vært spesielle utfordringer med å følge disse opp. Aktuelle spørsmål vil være:

- **Fungerer forvaltningen av de ulike virkemidlene hensiktsmessig i forhold til å oppnå målene for virkemiddelordningen?**
- **Hvordan vurderes bruken av administrative ressurser?**
- **Hvordan bidrar avtalen og virkemiddelordningen til å fremme Sametingets krav om likestilling mellom kjønn og ulike aldersgrupper?**

Evalueringen vil også ha en deskriptiv del som har til hensikt å gi en oversikt over tildeling av søknadsbaserte midler (kunstnerstipend, kunstfond/Dáiddafoanda). Vi vil finne ut:

- **Hvem nyter godt av de søknadsbaserte virkemiddelordningene?**

I dette spørsmålet inngår en oversikt over søkere, type søknader, fordeling mellom ulike kunstgreiner, samt søkernes kjønn.

Samarbeid

Vi vil også se på hvordan avtalen og virkemidlene har bidratt til å styrke samarbeidsforholdet mellom de samiske kunstnerorganisasjonene og Sametinget. I så fall, på hvilken måte er det styrket, og hvilke forhold kan trekkes fram som utfordrende for å oppnå enighet? Hvilke konfliktlinjer har avtegnet seg i årene som skal evalueres, og hvordan er det blitt jobbet med disse.

- **Har avtalen styrket samarbeidet mellom kunstnerorganisasjonene og Sametinget?**

Ved evaluering av mål for virkemiddelordninger er det sentrale spørsmålet om man oppnår den forventede endring og forbedringen, altså om målet med ordningen nås (Senter for statlig økonomistyring 2007). De konkrete bevilgningene til kunstnere/tiltak/organisasjonene skal bidra til at Sametinget og Samisk kunstnerråd/kunstnerorganisasjonene når sine mål med avtalen. Det innebærer at tildelingene er vurdert som egnet til å innfri det overordnede målet for avtalen. Vår utfordring er å vurdere tiltakenes gjennomføringsgrad og måloppnåelse. Når man skal se på måloppnåelse er det også viktig å være klar over at tiltak og virkemidler også kan ha ikke-intenderte, eller ikke-planlagte, konsekvenser. Dette kan være utenforliggende faktorer kan være vanskelig å fange opp innenfor denne evalueringens tidsmessige og økonomiske rammer. Dette er likevel nødvendig å være klar over når data skal analyseres.

Veien videre

På bakgrunn av det innsamlede materialet ønsker vi å gi noen anbefalinger om utviklingen av avtalen og virkemiddelordningene framover, og da særlig som innspill til forberedelsene til utarbeidelse av

en ny avtale i 2014. Anbefalinger som retter seg mot samarbeidsaktørene, og får på avtalens form, innhold, finansielle ressurser og rammer rundt forhandlingene.

1.4 Metodevalg og metodebruk

I denne evalueringen har vi kombinert ulike metoder og datatilfang. Vi har brukt statistiske data om tilskudds- og stipendmottakere, dokumentgjennomgang, intervjuer med organisasjoner, kunstnere og Sametinget.

I evalueringen er det utarbeidet en *statistisk framstilling* av tildelingene innenfor de to virkemiddelordningene «kunstnerstipend» og «kunstfondet/Dáiddafoanda». Disse dataene gir informasjon om søkere/tilskuddsmottakerne og deres prosjekter i perioden 2006-2011. Dette datamaterialet er stilt til forskernes rådighet av Samisk kunstnerråd som samler denne typen statistikk, blant annet til bruk i ulike årsmeldinger for virkemiddelordningene.

Vi har samlet inn og gått igjennom *skriftlig informasjon* om de ulike virkemiddelordningene, retningslinjer, protokoller og korrespondanse i forbindelse med forhandlingene, informasjon om og av de samiske kunstnerorganisasjonene, årsmeldinger, handlingsplaner og regnskap.

En viktig kilde til informasjon om avtalen og virkemiddelordningen har vært intervjuer med de *samiske kunstnerorganisasjonene* samt deres paraplyorganisasjon Samisk kunstnerråd (SDR). Det er gjennomført intervju med ansatte i Samisk kunstnerråd i flere omganger, samt med styreledere og delvis styremedlemmer i de ulike kunstnerorganisasjonene. Noen av disse har vært gruppeintervju, mens andre har vært med enkeltpersoner. Vi har også snakket med nåværende og tidligere styreledere og medlemmer i stipendstyret og kunstfondet, samt medlemmer som sitter/har sittet i lederutvalg og forhandlingsutvalg. Mange av våre informanter har og har hatt ulike verv, og har derfor kunnet bidra med informasjon med bakgrunn i ulike roller mht. Kunstneravtalen. Det er gjennomført intervjuer med Sametinget, politisk og administrativt nivå. Til sammen er det gjennomført rundt 15 intervjuer med ca. 20 nøkkelpersoner. De fleste intervjuene er foretatt i møte med informantene, et mindre antall er gjort over telefon.

For den analytiske delen av evalueringen som omhandler stipend/tilskuddsmottakere (kunstnerstipend, kunstfond) har vi vurdert behovet for utsendelse av spørreskjema for et større utvalg og statistisk bearbeiding av datamaterialet, eller alternativt, en kvalitativ studie med et mindre utvalg av intervjuer. Ved bruk av spørreskjema og standardiserte spørsmål vil data hovedsakelig kunne gi svar på spørsmål som «hva», «hvor mange» og graderingss spørsmål. I evalueringer hvor sammenheng mellom virkemiddelordningens målsetting og de konkrete prosjektene/tildelingene søkes besvart, vil det være mer hensiktsmessig også å kunne utforme spørsmål om «hvorfor» og «hvordan». Av den grunn har vi valgt å satse på kvalitative intervju som vi mener er best egnet som metode for innsamling av de ønskede opplysningene. Det betyr at utvalget av informanter riktignok er mindre, men at vi dermed også får mer dyptgående data for hver informant. Vi har imidlertid til en viss grad søkt å kombinere metodene, ved både å ha et mindre knippe standardiserte spørsmål og i tillegg ha mer «åpne» spørsmål hvor spørsmål om sammenhenger er blitt vektlegges. Informantene er i hovedsak blitt intervjuet over telefon. Utvalget av intervjuobjekter er gjort av forskerne på bakgrunn av lister over stipend- og tilskuddsmottakere, og diskutert med Samiske kunstnerråd. Vi har

prøv å få et utvalg informanter som dekker ulike typer stipender, prosjekter, søkere samt kunstgreiner.

Opprinnelig hadde vi tenkt å gjennomføre intervjuer med 25-30 informanter. Etter hvert som vi hadde gjennomført en del intervjuer, merket vi at det var få nye argumenter som ble trukket frem, og at erfaringene i stor grad av sammenfallende. Vi kom til den konklusjon at det neppe ville gi oss mer informasjon å fortsette med flere intervjuer, og i samråd med oppdragsgiver stoppet vi etter å ha gjennomført 11 intervjuer. I stedet gjennomførte vi flere intervjuer med nøkkelpersoner i kunstnerorganisasjonene. Vi erfarte at informanter uten erfaring med lederverv i kunstnerorganisasjonene i svært begrenset grad kjente til Kunstneravtalen og var i stand til å svare på den typen spørsmål vi hadde. Vi valgte derfor å legge tyngden i intervjuer med informanter som var godt orientert om Kunstneravtalens historikk, utvikling og rammer, og selv hadde vært med i forhandlingene og i de ulike styrene som tildeler stipend/tilskudd. Denne tilpasningen opplevde vi som uproblematisk.

En annen utfordring vi møtte på var at det under intervjuene ofte kunne være vanskelig å holde fokuset på kunstneravtalen og sikre at informanten holdt seg til temaet for evalueringen. Vi opplevde at mange hadde meninger om ulike andre virkemidler og politiske prioriteringer i Sametinget som lå utenfor denne evalueringen – og da særlig kulturmidler og kulturpolitikken generelt. Selv om denne typen informasjon ikke nødvendigvis er direkte relevant for evalueringen viser det at Kunstneravtalen ikke kan sees isolert fra andre prosesser og prioriteringer på det samiske kulturområdet.

Vi har valgt og ikke å gjengi navn på våre informanter, og siterer heller ingen direkte. Vi er opptatt av å presenterer meningsinnholdet i samtalene. Bruk av enkeltpersoners meninger er ikke gjort for å presentere «gjengse holdning» blant samiske kunstnere, men heller for å illustrere ulike typer meninger og bredde i disse.

1.5 Kunstneravtalens plass i samisk kunst- og kulturliv

Kunstneravtalen er en del av Sametingets kultursatsing, men virksomheten til de samiske kunstnerne må ses i en større sammenheng. Den kan settes i en profesjonell kunstsammenheng der de samiske kunstnerne opererer på en arena og er en del av det nasjonale kunstmiljøet, men også en del av en større internasjonal kunstaktivitet. Slik sett har den samiske merkelappen ulike funksjoner innad i organisasjonene og utad når kunsten skal ut til et smalt eller bredt publikum. Kunstneravtalen er derfor bare ett av mange elementer som inngår de samiske kunstneres daglige virke og utvikling. Utfordringen med denne evalueringen er at den tar for seg denne ene biten, og at den må isoleres fra en større helhet. Dette medfører noen metodiske styrker og svakheter ved evalueringen som det må stas forbehold om når konklusjonene skrives.

Sametingets kulturbudsjett består av tre hovedposter; direkte tilskudd (kulturhus, festivaler, teater, idrett, museer, publikasjoner, bibliotek), søkerbaserte tilskudd (Kulturutvikling, forlag) og Kunstneravtalen. I perioden 2002-2011 har budsjettet økt fra 18 til 95 millioner, og det er posten for de direkte tilskuddene som har økt mest og utgjør den største andelen. Til de søkerbaserte tilskuddene har søknadsmassen økt kraftig, noe som betyr en større konkurranse om midlene. De økonomiske midlene kanalisert gjennom Kunstneravtalen har økt med 32 % for perioden som evalueres (2006-2011). Det er derfor naturlig å anta at den samiske kulturelle aktiviteten har økt

betraktelig med tilgang på flere økonomiske virkemidler og en voksende interesse for å utvikle samiske kulturelle institusjoner, møteplasser og prosjekter.

I vårt møte med de samiske kunstnerorganisasjonene og deres medlemmer/kunstnere har vi sett at informantene i ulik grad føler seg som en del av Sametingets kultursatsing. For enkelte kunstnere ligger grunnlaget for virksomheten i faste driftstilskudd til institusjoner gjennom Sametingets budsjett. Et slikt eksempel er samisk teater som neppe ville skapt levebrød for samiske skuespillere og scenearbeidere uten fast årlig driftsstøtte. For andre kan det føles unaturlig å bli plassert i samme bås/budsjettpost som det samiske kulturlivet generelt, da kunstnerne mener de først og fremst utøver en næring. De ser det som mer naturlig å bli sett på som en næringsutøvelse på linje med reindrift og samiske landbruk.

Dette utfordrer også begrepsbruken, særlig gjennom økt fokus på kulturnæringer og i hvilken grad det skapes nye arbeidsplasser i de samiske områdene. Nye arbeidsplasser kan til en viss grad telles gjennom bruk av statistikk, og en kan si noe om de bidrar til heltids- eller deltidssysselsetting. Men, det kan være vanskeligere å si noe om stabiliteten i disse arbeidsplassene, om de er varige og om de er økonomiske lønnsomme.

Det er nylig gjennomført en studie av kulturnæringer i samiske områder¹. Analysenivået er her kommuner i samiske områder. SSBs sysselsettingsstatistikk og Bedrifts- og foretaksregisteret er brukt for å analysere sysselsettingsutvikling og bedriftsstruktur i kulturnæringer. 8 forskjellige kategorier av kulturnæringer er brukt, og en av disse er utøvende kunst/musikk. Denne vil nok fange opp en del av de samiske kunstnerne som er organisert i de samiske kunstnerorganisasjonene, men den vil trolig også favne videre da den ikke bare inkluderer samiske kunstnere i områdene. Tallene fra statistikken viser at antall sysselsatte utøvende kunstnere/musikere (hovedyrke) i de samiske områdene har økt fra 66 i 2002 til 100 i 2011. I 2012 var det også registrert 115 bedrifter innenfor utøvende kunst/musikk, de fleste uten ansatte. På bakgrunn av dette konkluderes det med at det har vært en sterkere vekst i kultursysselsettingen i samiske områder enn i resten av Nord-Norge, og at denne veksten har vært sterkest innenfor offentlig eller offentlig finansiert virksomhet, men også innenfor utøvende kunst, kunsthåndverk og i opplevelsesbedrifter.

¹ Ivar Lie (2012) *Kulturnæringer i samiske områder – sysselsettingsutvikling og bedriftsstruktur*. Norut Alta rapport 2012:12

2 Beskrivelse av avtalen

I utformingen av kunst- og kulturpolitikken anser Sametinget det viktig at kunstnere selv får ha et ord med i laget. Det er med dette som bakgrunn at Sametinget så behov for å fornye forholdet mellom Sametinget og de samiske kunstnerne i en forpliktende avtale. Et annet viktig moment for å få en samarbeidsavtale var for å gi kunstnerne tilfredsstillende rammevilkår i deres arbeid. Det skulle bidra til og generere utviklingen på kunstnerens egne premisser. Målet var også å styrke samarbeidet mellom de samiske kunstnerorganisasjonene og Sametinget. I *Sametingets kulturpolitiske redegjørelse* (Sak 18/04) fikk Sametingsrådet klarsignal for å gå i gang med en prosess med de samiske kunstnerorganisasjonene.

I dette kapitlet vil vi først se på avtalens formål og utforming, for så å gå inn på en beskrivelse av de ulike tiltakenes innhold, og utviklingen i de økonomiske rammene for avtalen/tiltakene. Vi vil så gi en beskrivelse organisasjonene som deltar i forhandlingene, for så til slutt å se på hvordan forhandlingene foregår.

2.1 Avtalens formål og utforming

Samarbeidsavtalen ble inngått 19. august 2004, mellom Sametinget og Samisk Kunstnerråd på vegne av de fem samiske kunstnerorganisasjonene. Samarbeidsavtalen er to-delt. Del 1 omfatter *Hovedavtalen* og del 2 *Kunstneravtalen*.

Formålet med samarbeidsavtalen (slik det er skisser i hovedavtalen) er å styrke og legge forholdene til rette for skapning og formidling av samisk litteratur, musikk, dans og teater, film og kunst og kunsthåndverk. I Hovedavtalen etableres retningslinjer, ansvar og forpliktelser for fremtidige forhandlinger om samisk kunstneravtale mellom Sametinget og samiske kunstnere. Følgende punkter presiseres:

- §1 Formålet
- § 2 Innhold
- § 3 Virketid, ikrafttredelse, endring o oppsigelse – Virketid er satt til 8 år
- § 4 Forhandlingspartene - som er Sametinget og Samisk Kunstnerråd (paraplyorganisasjon for de samiske kunstnerorganisasjonene som til enhver tid er medlemmer av SDR)
- § 5 Presentasjon av krav og tilbud
- § 6 Tidsskjema for forhandlinger
- § 7 Uenighet mellom partene
- § 8 Ved forhandlingsbrudd mellom partene
- § 9 Dekning av kostander ved forhandlinger

Del 2 – Samisk kunstneravtale presiserer at de årlige forhandlingene skal omfatte:

1. Organisasjonsstøtte til samiske kunstnerorganisasjoner (SDR og medlemsorganisasjonene)
2. Sametingets stipendordninger: arbeidsstipend, material-, reise- og studie-, vikar- og etablererstipend

3. Vederlagsordninger for bruk av kunstverk
4. Kunstfond: finansiering av samarbeidsprosjekter
5. Utbetaling (evt. tilbakebetaling) av støtte til SDR
6. Rapporteringskrav for tildelt støtte
7. Protokoll for forhandlingene
8. Godkjenning av kunstneravtalen
9. Ikrafttredelse og varighet

Selv om nye tiltak har kommet til underveis i avtaleperioden er ikke avtaleteksten endret. Endringene kommer fram i de årlige protokollene fra forhandlingene.

2.2 Beskrivelse av de ulike tiltakene i Kunstneravtalen

En del av de tiltakene som skulle komme til å inngå i Kunstneravtalen var ikke nye, men eksisterte alt som en del av Sametingets kultursatsing. Dette gjaldt blant annet forvaltningen av Sametingets kunstnerstipend som ble overført fra Sametinget til Samisk kunstnerråd og ble en del av avtalen. Driftsstøtten til de samiske kunstnerorganisasjonene ble også lagt inn i Kunstneravtalen.

Andre tiltak har kommet til etter hvert. I dette kapittelet vil vi gi en beskrivelse av de ulike tiltakene som inngår i avtalen.

Driftsstøtte

De fem kunstnerorganisasjonene og paraplyorganisasjonen SDR mottar driftsstøtte over Kunstneravtalen. Kunstnerorganisasjonene drives på frivillig basis av kunstnerne (medlemmene) selv. De har mange oppgaver med å fremme samiske kunstneres interesser i ulike fora, på tvers av landegrensene og forholder seg til flere lands myndigheter. Organisasjonene ivaretar en rekke verv. Driftsstøtten er ment som en støtte til å dekke minimumsutgifter for å drifte ivaretagelsen av disse interessene.

Samisk kunstnerråd (SDR) skal ivareta interessene til de samiske kunstnerorganisasjoner som er tilsluttet SDR og bidra til å utvikle disse. Driftsstøtten går blant annet til å dekke lønnsutgifter for de ansatte. Halvparten av driftsstøtten som bevilges over Kunstneravtalen årlig går til SDR, mens den andre halvparten går til de fem medlemsorganisasjonenes drift. Mellom organisasjonene fordeles midlene etter et grunnbeløp som er likt for alle fem organisasjoner, og dernest et beløp som utregnes etter medlemstall. De organisasjonene som har mange medlemmer får derfor en større andel av driftsstøtten enn de med få medlemmer.

For å få utbetalt årlig driftsstøtte rapporterer SDR til Sametinget med regnskap, årsplaner og handlingsplaner for alle medlemsorganisasjonene, og SDRs lederforum for SDR samlet.

Stipendordningene

Sametingets stipendordninger til samiske kunstnere omfatter arbeidsstipend og arbeidsstipend for yngre kunstnere. Ved Kunstneravtalens begynnelse var det en kvote på fire arbeidsstipend og 2 arbeidsstipend for yngre, nyetablerte kunstnere (under 35 år). Det har også vært et arbeidsstipend for eldre fortjente kunstnere. Hvilke stipender som til en hver tid er ledig avhenger av når innvilgede stipender avsluttes. Stipendene har ulik varighet fra 1-5 år. Det gis videre støtte til diverse mindre (kortvarige) stipend; material-, reise- og studie-, vikar- og etablererstipend.

Arbeidsstipendet skal gi de samiske kunstnerne anledning til å arbeide med prosjektet eller fordypningsoppgaver for å videreutvikle sitt kunstneriske virke. Stipender øremerket yngre kunstnere er rettet mot de som er under 35 år. Reise- eller studiestipend muliggjør reiser eller studier som kunstneren har nytta av i sitt kunstneriske yrke, vikarstipend tildeles kunstnere i fastlønnet stilling som gis anledning til å få permisjon med lønn i kortere perioder for å kunne drive kunstnerisk virksomhet på heltid. Etableringsstipend gis til kunstnere samiske kunstnere under 40 år som er i ferd med å etablere seg, mens materialstipend går til innkjøp av materiale og utstyr. Ordningen reguleres av egne retningslinjer. Det ble utarbeidet nye retningslinjer for stipendordningene i 2006 da ordningen ble lagt under Kunstneravtalen. Disse ble vedtatt av på SDRs årsmøte.

Ordningen har et eget styre (Sametingets stipendstyre – SSS) bestående av ett medlem fra hver kunstnerorganisasjon som blir valgt på organisasjonenes årsmøter og sitter for en periode på to år. Styret tildeler stipend etter innstilling fra organisasjonenes fagkomiteer. Fagkomiteene skal innstille søkere på grunnlag av en skjønnsmessig vurdering av kunstnerisk kvalitet og aktivitet. Det skal innstilles tre søkere i prioritert rekkefølge innenfor hver kunstgrein. Vedtak gjort av Stipendstyret kan påklages av søker, men en kan ikke klage på det kunstneriske skjønn. Llage stilles til Lederforum i SDR.

Dáiddafoanda

Mens stipend for samiske kunstnere har eksistert lenge før Kunstneravtalen, ble Kunstnerfondet etablert som en del av Kunstneravtalen i 2006. I 2007 ble Dáiddafoandas midler for første gang utdelt.

Formålet med fondets midler er å støtte samarbeid mellom samiske kunstnere og samarbeidsprosjekter som det er vanskelig å få midler til gjennom andre finansieringskilder. Samiske kunstnere som er medlemmer i SDRs medlemsorganisasjoner kan søke om midler fra fondet. Kriterier for å kunne søke om støtte er at prosjektet må ha minst 2 av kunstnergrenene representert. Det kan være samarbeid med andre urfolks kunstnere eller kunstnergrupper. Fondets midler kan imidlertid også brukes til kunstneriske bestillinger av kunstnerisk produkt av en bestemt samisk kunstner eller samiske kunstnere til bestemte arrangementer eller tilstelninger. Ved kunstneriske bestillingsverk, kan man se bort fra kravet om samarbeid med andre urfolkskunstnere. Dáiddafoanda støtter ikke bokutgivelser og CD utgivelser, samt lønn til forfattere i forbindelse med bokutgivelser, eller søknader fra enkeltpersoner.

Det gis maks 200.000 i støtte over Dáiddafoanda, og søknadsfristen er en gang i året. Fra 2010 ble det gitt mulighet til å søke løpende på en ad-hoc pott til mindre kurs, reiser, studier, utstillinger, arrangementer og prosjekter. Fordelingen av midlene til fondet foretas av et eget styre oppnevnt på

Samisk kunstnerråds årsmøte. Det oppnevnes 5 medlemmer, en fra hver kunstnerorganisasjon. Av disse er tre faste medlemmer og to varamedlemmer i styret. Styret velges for to år av gangen.

Visningsvederlag

Visningsvederlaget er en ordning som tar vare på prinsippet om at bruk av kunstverk skal honoreres. Dette har eksistert som en del av Kunstneravtalen siden 2010. Det er et vederlag for kunst innkjøpt over innkjøpsordningen billedkunst og duodji som Sametinget forvalter. Visningsvederlaget administreres som et stipend til samiske billedkunstnere, kunsthåndverkere og kunstneriske fotografer via Samiske kunstneres og forfatteres vederlagsfond.

Innkjøpsordningen

En innkjøpsordning for billedkunst og duodji har vært en del av avtalen siden begynnelsen. Formålet med ordningen er å synliggjøre samisk kunst. Kunsten skal plasseres i et framtidig samisk kunstmuseum. Inntil et slikt museum blir realisert skal innkjøpt kunst lagres på Riddo Duottar Museat i Karasjok. Ordningen har en egen innkjøpskonsulent ved museet.

Fagkonsulent

Fra 2009 er det etablert en toårig prøveordning med fagkonsulent. Behovet kommer fra organisasjonene som har uttrykt nødvendigheten av å ha en faglig kapasitet som de kan støtte seg på. Ordningen ble etablert for å dekke tre av organisasjonene med en 20 prosent stilling på hver. Det er jobbet med et dokument for å beskrive oppgavene til stillingen og dokumentere behovet for en større stillingsprosent som dekker alle kunstorganisasjonene.

2.3 Utviklingen i de økonomiske rammene for avtalen

Tabell 1 Oversikt over utviklingen i økonomiske rammer (2006-2011) i 1000 kroner

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kunsthåndverket	500	700	700	700	700	700
Kunstnerstipend	1 750	1 750	1 750	2 100	2 200	2 250
Driftsstøtte	1 400	1 550	1 550	1 750	1 920	1 970
Innkjøpsordningen	350	350	350	350	370	370
Faglig veiledning				250	275	275
Visningsvederlag					50	50
Ordning for skjønnlitteratur, musikk, joik m.m.						300*
Sum	4 000	4 350	4 350	5 150	5 515	5 915

Oversikten er basert på protokollene fra forhandlingene

*Selv om beløpet ble avsatt under forhandlingene for 2011, ble ordningen ikke iverksatt og midlene benyttet før i 2012.

En rask gjennomgang av budsjettutviklingen viser at bevilgningene til kunstneravtalen har økt med 1 915 000 kr i løpet av evalueringsperioden, altså 32 %. Den største økningen kom i 2009, hvor det også ble avsatt egne midler til en faglig veilederstilling ved Samisk kunstnerråd. Mens Kunstfondet har hatt de samme økonomiske rammene siden 2007, fikk innkjøpsordningen en liten økning på 20 000 kr i 2010. Kunstnerstipendet og driftsstøtte er de ordningene som har hatt en relativt jevn økning siden starten. Kunstnerstipendet har samlet sett økt med 500 000 kr i evalueringsperioden. Driftsstøtten til Samisk kunstnerråd og samiske kunstnerorganisasjoner har på sin side økt med 420 000 kr fra 2006 til 2011. Økningen i 2009 var blant annet begrunnet med at Nordisk ministerråd hadde avkortet sin støtte til Samisk kunstnerråd, og at bruddet i forhandlingene året før ikke hadde ført til en økning tilsvarende prisstigningen. I 2010 var økningen begrunnet med opprettelse av en ny stilling ved Samisk kunstnerråd.

2.4 Organisasjonene som deltar i forhandlingene

Her vil vi gi en kort beskrivelse av de fem kunstnerorganisasjonene og paraplyorganisasjonen Samisk kunstnerråd som deltar i forhandlingene til Kunstneravtalen.

Sámi Girječálliid Searvi (SGS) – Samisk forfatterforening

Som en av de første samiske kunstnerorganisasjoner ble SGS etablert i 1979. SGS organiserte samiske skjønnlitterære og faglitterære forfattere. I dag representerer foreningen kun skjønnlitterære forfattere, og har ca. 42 betalende medlemmer fra alle de nordiske landene.

SGS har siden etableringen engasjert seg aktivt i å forhandle med sentrale myndigheter i Norge for å få til egne vederlagsordninger for samiske forfattere. I 1989 gikk norske myndigheter og de nasjonale kunstnerorganisasjonene i Norge med på å gi en prosent av de nasjonale vederlagsmidlene til samiske forfattere og billedkunstnere. Med disse midlene ble det etablert et eget stipendfond (Samiske Kunstneres og Forfatteres Vederlagsfond) for samiske kunstnere og forfattere. Fondet deler ut årlige stipend til samiske forfattere, billedkunstnere, kunsthåndverkere, dáiddaduojárat og kunstneriske fotografer som er medlemmer eller oppfyller kriterier for medlemskap i SGS eller SDS. Denne ordningen er ikke en del av Kunstneravtalen.

For å bli medlem i SGS må søkeren oppfylle et av følgende fire kriterier:

- Samiske forfattere som har utgitt dikt, noveller eller annen skjønnlitteratur på samisk eller et annet språk, og andre forfattere som har skrevet skjønnlitteratur på samisk utgitt som bok på et forlag, tidsskrifter eller annen publisering.
- Oversetter som har oversatt skjønnlitteratur til samisk eller fra samisk som et forlag har publisert.
- En forfatter som har fått antatt sitt manuskript av et forlag med sikte på utgivelse.
- Samisk eller samiskspråklig tradisjonell forteller eller joikepoet som et forlag har publisert.

Sámi Dáiddáčekpiid Searvi (SDS) – Samiske Kunstneres Forbund

I likhet med SGS ble også SDS etablert i 1979 og var dermed også et av de første samiske kunstnerorganisasjonene som ble etablert. SDS er sammen med SGS et av de sterkeste talerørene

for samiske kunstnere. Medlemmene i SDS er både billedkunstnere, kunsthåndverkere, kunstneriske fotografer og dáiddaduojárat. Forbundet har 61 betalende medlemmer hvorav en betydelig andel er fra Sverige, men også noen fra Finland og Russland. De aller fleste medlemmene jobber innenfor billedkunst, men også duodjiutøvere utgjør en viktig gruppe. De siste årene har forbundet fått mange nye, unge medlemmer.

SDS er tilknyttet et eget kunstnersenter, Sámi Dáiddaguovddáš/ Samisk senter for samtidskunst, et kunstnerstyrt galleri lokalisert i Karasjok, som ble etablert i 1986. Samiske billedkunstnere, kunsthåndverkere, dáiddaduojárat og kunstneriske fotografer kan vise sitt arbeid ved senteret. Kunstsenteret er ikke en del av Kunstneravtalen.

For å bli medlem i SDS må søkeren bekrefte sin samiske bakgrunn (samme kriterier som til sametingets valgmanntall) og oppfylle en del kriterier som går på fullført høyere kunstnerisk utdanning (Kunstakademi, kunsthåndverksskole, hovedfag duodji), deltagelse på lands- og eller regionale utstillinger hvor jury er oppnevnt av faggruppeorganisasjonene, separatutstilling eller juryerte kollektiv- og eller gruppeutstillinger på Sámi Dáiddaguovddás eller annet galleri hvor søknad om utstillingsplass vurderes av billedkunstnere, kunsthåndverkere, dáiddaduojárat, kunstneriske fotografer. Videre teller tildelt stipend, utsmykkingsoppdrag, og innkjøp av Samisk kulturråd.

Juoigiid Searvi (JS)

Blant de yngste samiske kunstnerorganisasjonene finner vi Juoigiid Searvi, som ble etablert i 1998. JS er en organisasjon for tradisjonelle joikere. JS jobber aktivt for å få ut mer informasjon om joik og joiketradisjoner til skoler, men også til allmennheten for øvrig. Foreningen arbeider også for å få et joikearkiv. Fagorganisasjonen har bidratt til at flere joikere har fått mulighet til å opptre på konserter og turneer og på den måten gjort joik mer synlig. JS har 42 betalende medlemmer.

JG har utviklet kriterier for å bli medlem. Enhver som har deltatt som joiker ved offentlige arrangement minst fem ganger eller har deltatt på joikeplate eller -cd kan bli medlem av Juoigiid Searvi. Samiske ungdommer under 25 år kan joike 5 joiker som de sender til Juoigiid Searvi, eventuelt kan de dokumenterer at de har joiket offentlig 3 ganger. Foreningens styre behandler søknader om medlemskap.

Sámi Teáhter Searvi (STS) – Samisk Teaterforening

Samisk Teaterforening ble dannet i 1983 og er en organisasjon for profesjonelle skuespillere og amatørskuespillere, i tillegg til scenografer, designere og illustratører. STS var også med i arbeidet med å få til egne vederlagsordninger og stipend til samiske kunstnere. Både Beaivváš Sámi Teáhter og Sámi Teáhter i Kiruna er et resultat av foreningens arbeid med å få egne samiske teatre for den samiske befolkningen. Foreningen har 27 betalende medlemmer.

For å bli medlem må en være teaterarbeider, direkte knyttet til kunstnerisk arbeid og som formelt jobber med samisk teater/scenekunst. Samer som jobber med teater andre steder kan også søke medlemskap. Medlemskapet behandles av styret, på bakgrunn av søknad.

Samiske Komponister (FSK)

I 1995 kom samiske komponister sammen og dannet FSK som er en forening som ivaretar og arbeider for medlemmenes faglige interesser. I dag har foreningen 15 medlemmer.

FSK jobber aktivt med å for eksempel få festivalarrangører til å bruke samiske komponister i deres arrangementer, for eksempel i forbindelse med store konserter eller komponering av filmmusikk eller annen medial musikk. Organisasjonen bidrar med sin faglige kompetanse på området. FSK ser det som viktig at medlemmene blir brukt som faglig ressurs i planarbeid der samisk musikk skal inn. FSK jobber også for å få etablert musikkinstitusjoner, spesielt for musikkutdanning, musikkforskning og musikkarkiv.

Rett til medlemskap i Samiske Komponister har samiske komponister som oppfyller følgende kriterier: at man har en musikkfaglig høyere utdanningsbakgrunn, at man har en kulturkompetanse, og arbeider profesjonelt med komponering. Søknad om opptak vurderes av styret.

Sámi Dáiddaráđđi (SDR) – Samisk Kunstnerråd

Blant de samiske kunstnerorganisasjonene som ble dannet på slutten av 1970-tallet var det en klar målsetting om at de skulle få en felles administrasjon som kunne betjene alle organisasjonene. Et sekretariat i Vadsø under navnet Čálli – Fellesekretariatet for de samiske kunstnerorganisasjonene, ble etablert noen år senere med en ansatt. Alle organisasjoner som ønsket å benytte seg av fellestjenestene i Čálli, skulle betale medlemskontingent til dette felles organet. Senere ble Čálli flyttet til Karasjok og navnet endret til Samisk Kunstnerråd/ Sámi Dáiddaráđđi. Rådet har økonomi til tre stillinger og ledes av en generalsekretær.

De første årene fungerte SDR som et fellesekretariat for sine medlemsorganisasjoner, men etter hvert utviklet det seg et større behov for et felles politisk talerør for de samiske kunstnerne. I 2003 ble det foretatt en omorganisering av SDR. SDR ble etter den nye modellen mer politisk orientert enn tidligere og skulle ha ansvaret for alle fellessaker som angår samiske kunstnere.

Styrelederne for de enkelte organisasjonene utgjør Lederforumet, og er det høyeste bestemmende organet i SDR. Det betyr at lederforumet har fem styremedlemmer som representerer hver av kunstgreinene. Forumet møtes ca. tre ganger i året. Lederforumet har hovedansvaret for det fagpolitiske arbeidet for samisk kunst. De forsøker å lobbyere opp mot Sametinget, og arbeider fram nettverk med kunstnere fra andre land.

To utvalgte medlemmer i lederforumet danner et arbeidsutvalg som generalsekretæren har kontakt med i avgjørelser og spørsmål som må tas fortløpende. Lederforumet står over alle de fem medlemsorganisasjonene, og skal ta seg av saker som angår alle de fem kunstformene og spørsmål som de har til felles. Lederforumet har ansvaret for SDRs budsjett og virksomhetsplaner.

Hovedformålet med SDR er:

- Å jobbe for at rådets medlemsorganisasjoner skal ha gode muligheter for å kunne fremme samisk kunst.
- Å jobbe for å oppnå gode avtaler mellom kunstnere og de bevilgende myndigheter.
- Å jobbe for å gjøre samiske kunstnere og deres kunst kjent i utlandet, og da spesielt blant verdens urfolk.
- Å være kontaktleddet til offentlige myndigheter både lokalt, sentralt, nordisk og internasjonalt.

Slik sett er mandatet vidt, og vi vil gå inn på de mer konkrete oppgavene som er knyttet til oppfølgingen av Kunstneravtalen. SDR utgjør de fem medlemsorganisasjonenes administrasjon og

virksomheten består i all hovedsak å utføre sekretæroppgaver for disse. SDR organiserer og arrangerer styremøter og årsmøter for organisasjonene, skriver møtereferater etc. SDR bistår også i å gjennomføre prosjekter, føre regnskap, og reiseregninger, bestiller billetter, organisasjonenes e-post virksomhet, passer på aktuelle tidsfrister, samt utbetaler honorarer. Det er likevel noe ulikhet mellom de ulike organisasjonene knyttet til nøyaktig hvor mye arbeid hver enkelt organisasjon og deres styreleder ønsker at SDR bistår dem med. Det avhenger av deres egen administrative kapasitet og kompetanse.

I tillegg har rådet omfattende oppgaver i forbindelse med stipendordningene med informasjon til søkere, mottak av søknader, forberedende saksbehandling og videre oppfølging i etterkant.

SDR administrasjonen fungerer som fellessekretariat for medlemsorganisasjonene, stipendadministrasjon, rådsorgan og kulturpolitisk talerør for medlemsorganisasjonene, samt som et informasjonscenter for samisk kunst mer generelt. Blant disse rollene er sekretariat og funksjonen som stipendadministrasjon mest framtrædende, ettersom SDR ikke arbeider kunstfaglig.

2.5 Forhandlingsprosessen

De årlige forhandlingene mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene foregår etter et fast mønster. Hovedlinjene i disse ligger i selve avtaleteksten til Hovedavtalen. Sametingsrådet har delegert til administrasjonen å gjennomføre forhandlingene på Sametingets vegne og møter med tre personer. Fra kunstnerorganisasjonenes side er det nedsatt et forhandlingsutvalg som møter motparten. Forhandlingsutvalget utgår fra Samisk kunstnerråds lederforum, og består også av tre personer.

Prosessen starter med at SDRs sekretariat anmoder organisasjonene om å komme med forslag til saker som bør tas opp til forhandling. Slike saker diskuteres i en prosess innad i hver organisasjon, primært i styrene. Kravene må ha en grundig begrunnelse og være godt argumentert, særlig om mye tiltak foreslås. Med utgangspunkt i de innsendte dokumentene fra organisasjonene, utformer Samisk kunstnerråds lederforum et felles krav til Sametinget, på vegne av alle medlemsorganisasjonene. Organisasjonenes regnskap og handlingsplaner skal medfølge kravet.

Samisk kunstnerråds lederforum skal på vegne av organisasjonene levere et kravdokument til Sametinget innen 15. april. De siste årene har det vært vanskelig å nå denne fristen da ikke alle organisasjonene har avholdt sine årsmøter og utarbeidet de nødvendige regnskapene og planene. I løpet av mai har all påkrevd dokumentasjon som regel vært sendt Sametinget. Kravdokumentet er et omfattende skriftlig materiale som begrunner de behovene organisasjonene har for eksisterende og nye tiltak. Ønsket om fordelingen av midlene på likt tiltak summeres opp til et samlet beløp.

Sametingsrådet drøfter kravet og vurderer hva som kan støttes. Sametingets administrasjon utarbeider et notat som spesifiserer forhandlingsfullmakten til forhandlingsdelegasjonen. Notatet må inneholde en maksimal økonomisk ramme og andre føringer fra rådet. Sametinget responderer på grunnlag av notatet, og sender et forhandlingstilbud til SDRs forhandlingsutvalg. Tilbudet er kortfattet, og gir de økonomiske rammene for de ulike tiltakene.

Forhandlingsutvalget avtaler i samråd med Sametinget et passende tidspunkt for forhandlingene. I forkant av forhandlingene med Sametinget samles SDRs forhandlingsutvalg for å utarbeide en

forhandlingsstrategi. De oppsatte fristene for første forhandlingsmøte er innen 15. mai, og med ønske om at forhandlingene skal være avsluttet innen utgangen av juni. De siste årene har det ikke vært mulig å få dette til, og forhandlingene har foregått på høsten.

Dersom forhandlingene ikke løses innenfor fastsatt forhandlingsfullmakt gitt av Sametingsrådet, går saken tilbake til rådet som enten endrer forhandlingsfullmakten eller holder den uendret. Forhandlingene foregår da i en ny runde. Dersom partene ikke blir enige om en ny samisk kunstneravtale, blir forhandlingene brutt. Det gjøres da et endelig vedtak om bevilgninger for perioden avtalen skulle gjelde for av Sametinget i plenum. Et slikt brudd har skjedd en gang i 2008, og summen som ble bevilget var da den samme som året før.

3 Vurderinger av Kunstneravtalen

I dette kapittelet har vi samlet ulike vurderinger og synspunkter på Kunstneravtalen. Hovedtilfanget av data til dette kapittelet er gjennomførte intervjuer med organisasjonene – hovedsakelig leder eller styremedlemmer, og nøkkelpersoner i lederutvalg, forhandlingsutvalg, stipendstyre ol. samt intervjuer med noen utvalgte stipend- og tilskuddsmottakere. Det er også foretatt intervjuer med Sametinget, politisk og administrativt nivå. I tillegg bruker vi statistisk informasjon om de søkerbaserte virkemidlene.

Vi har valgt først å gå inn på enkelttiltakene i Kunstneravtalen, for så å presentere synspunkter på helheten i avtalen. Vi tar opp vurderinger rundt avtalens formuleringer, selve forhandlingsprosessen, de økonomiske rammene og forholdet til Sametinget.

3.1 Driftsstøtten til organisasjonene

Driftsstøtten til organisasjonene som går via Kunstneravtalen er den viktigst finansieringskilden til organisasjonenes drift. I tillegg mottar organisasjonene et mindre driftstilskudd fra svensk og finsk sameting da de også organiserer kunstnere fra disse landene. SDR mottar også et tilskudd fra Nordisk ministerråd, men dette har blitt mindre med årene.

I intervjuene med SDR går det fram at driftsstøtten er helt avgjørende for SDRs totale aktivitet og eksistens. Den gir sekretariatet med de faste stillingene og medlemsorganisasjonene en sikkerhet om at de i det hele tatt kan opprettholde en virksomhet og yte en service overfor organisasjonene. SDR forbereder saker og deltar på alle organisasjonenes styremøter og årsmøter, noe som selvfølgelig innebærer en omfattende reisevirksomhet. Forvaltningen av stipendordningene og Dáiddafoanda er også en oppgave som krever mye ressurser med informasjon til kunstnere, saksbehandling og oppfølging.

De samme argumentene kommer fra organisasjonenes side. Driftsstøtten er avgjørende også for deres virksomhet da arbeidet baserer seg på mye frivillighet (uten fast ansatte) som gjør at de som har tillitsverv delvis går ut av kunstnerisk virksomhet, og dermed også muligheten til en inntekt. Honorarer, møtegodtgjørelse og dekking av reiseutgifter er viktig for at noen i det hele tatt kan ta på seg slike oppgaver, og gjør det mulig for medlemmer som ikke bor i samiske kjerneområder å delta på møter. Det å drifte en kunstnerorganisasjon innebærer å ivareta en rekke verv og delta på ulike arenaer for å synliggjøre organisasjonen og fremme medlemmenes interesser lokalt, nasjonalt og internasjonalt. En illustrasjon på dette kan være Samiske kunstneres forbund som skal ivareta flere verv enn de har medlemmer, noe som betyr at «hele medlemsmassen» må tas i bruk for å sikre en representasjon på alle arenaene.

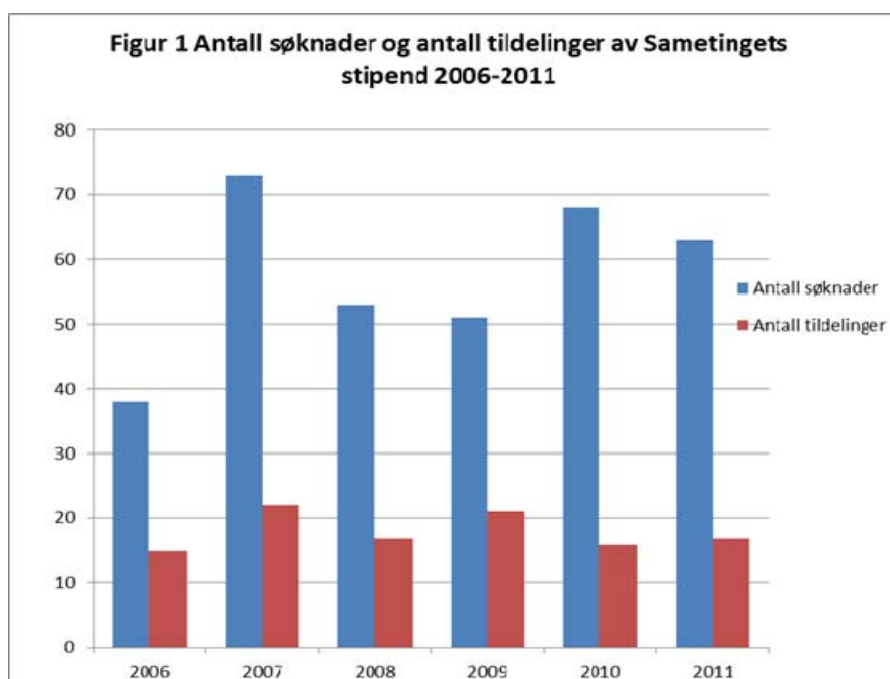
Informantene understreker at bevilgningenes størrelse setter en stopper for økt organisatorisk aktivitet både fra SDR sekretariatets side og fra medlemsorganisasjonene. De økonomiske rammene tillater ikke en særlig utadrettet virksomhet, men må begrenses til et absolutt minimum. Det er derfor mange viktige oppgaver som må prioriteres ned pga. begrensede ressurser.

Flere informanter trekker fram at Samisk kunstnerråd har svært mange og arbeidskrevende oppgaver i forhold til en minimumsbemanning på 3 personer. Begrensede økonomiske ressurser blir trukket fram som årsak til at staben ikke kan utvides. Vi har tidligere vært inne på at omfang og innholdet i sekretærfunksjonen SDR utfører for de fem organisasjonene er svært forskjellige da de har ulike behov. I 2011 vurderte Samiske kunstneres forbund å utføre sekretæroppgavene selv ved å ansette en egen organisasjonssekretær, da de mente at midlene ville bli brukt mer effektivt i egen organisasjon. SDRs hadde ikke kapasitet til å utføre alle oppgavene de i følge arbeidsinstruksen var tiltenkt. En slik vurdering møtte motstand i lederforumet, og ble ikke gjennomført.

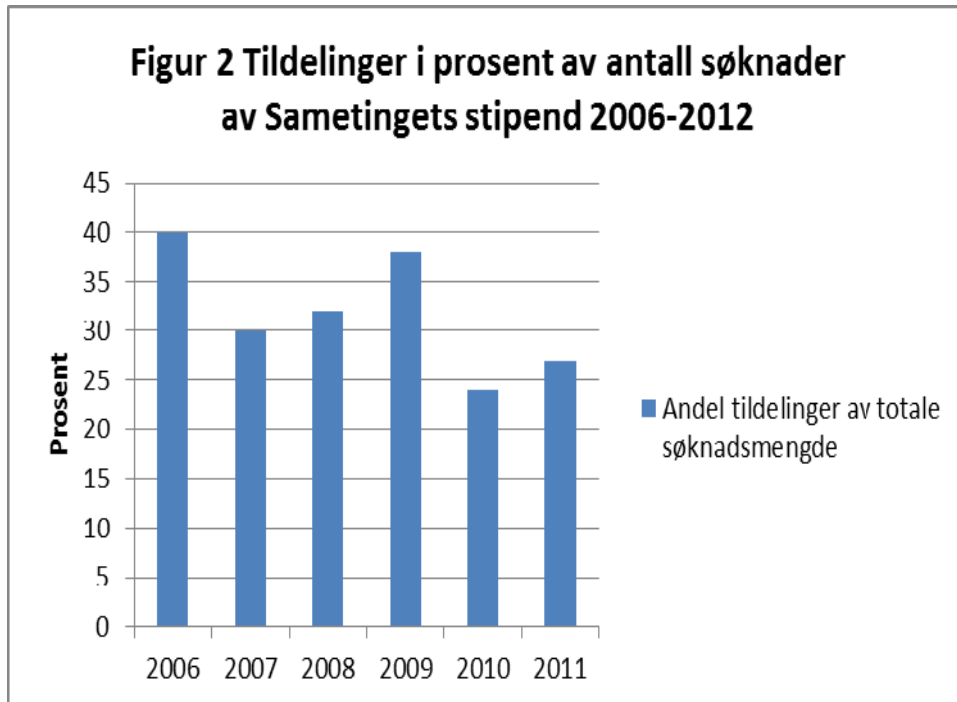
3.2 Stipendordningen

Først vil vi gi en oversikt over søknadsmengden og tildelingene som har vært gjort for stipendordningene. Vi vil se på fordelingen av midlene mellom de ulike kunstgreinene og fordelingen mellom kjønn. Alle figurene er basert på statistiske data som er tilrettelagt av SDR.

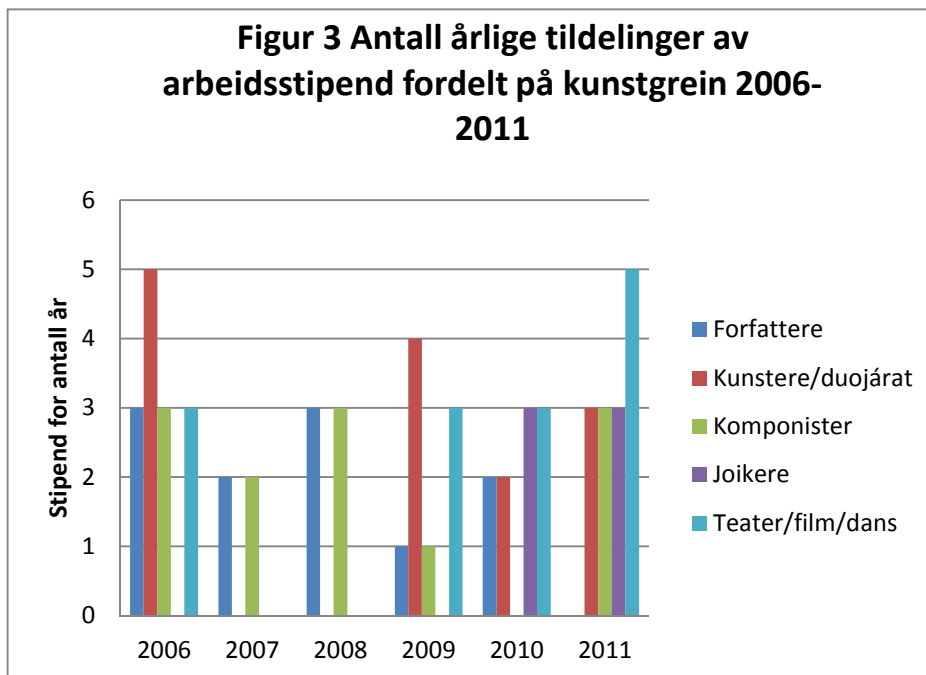
Tabell 1 gir en oversikt over antall søknader som har kommet inn i løpet av perioden som evalueres (2006-2011). Søknadsmengden har ligget mellom 38 og 73 søknader i året. Den viser at søknadsmengden har økt kraftig fra det første til det andre året, men gikk så noe ned for å stabilisere seg på noen og seksti de to siste årene. De røde søylene viser antallet søknader som ble innvilget. Hovedinntrykket er at antallet søknader over hele perioden overstiger antallet tildelinger, noe som viser at det er sterk konkurranse om midlene.

Tabell 2 angir prosent av tildelinger ut i fra søknadsmengden, både hva gjelder arbeidsstipend og andre stipend samlet. Dette forteller oss at andelen tildelinger har gått ned i løpet av perioden fra 2006 til 2011, men med noen variasjoner fra år til år. De økonomiske rammene for stipendene har hatt en moderat stigning fra år til år. Andelen tildelinger er derfor primært avhengig av antall innkomne søknader. 2006 ble 40% av søknadene innvilget, mens andelen var lavest i 2012 med 24%.

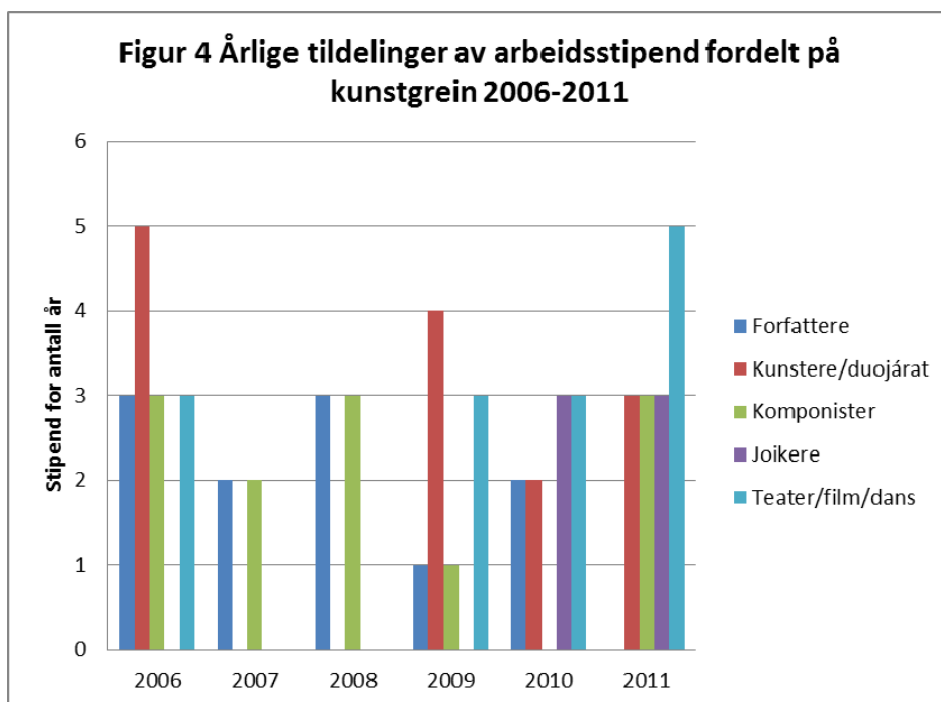

Tildelingen av arbeidsstipendene fordeler seg relativt jevn mellom de ulike kunstformene i perioden fra 2006 til 2011. Tabell 3, og et samlet regnestykke for hver kunstgrein i antall år, forteller oss at forfattere, kunstnere/duojárat, teater/dans/film hver for seg har fått arbeidsstipend for 17 år. Komponister/musikere har fått arbeidsstipend for 18 år, mens joikerne kun har hatt arbeidsstipend for 12 år sammenlagt. Det er altså ingen store skjevfordelinger mellom kunstgreinene. At joikerne ligger lavere har en naturlig sammenheng med at denne gruppen er mindre flink til å levere søknader.

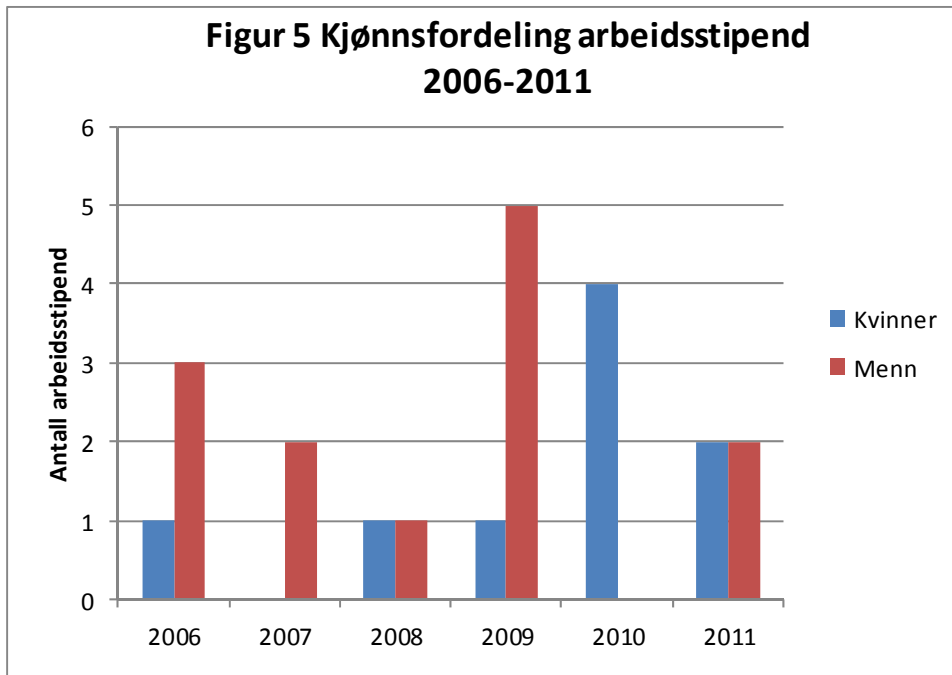

Tabell 4 viser fordelingen av de andre stipendene etter de fem ulike kunstgreinene. Stipendene inkluderer material-, reise-, vikar-, og etablererstipend, og går under betegnelsen diversestipend.

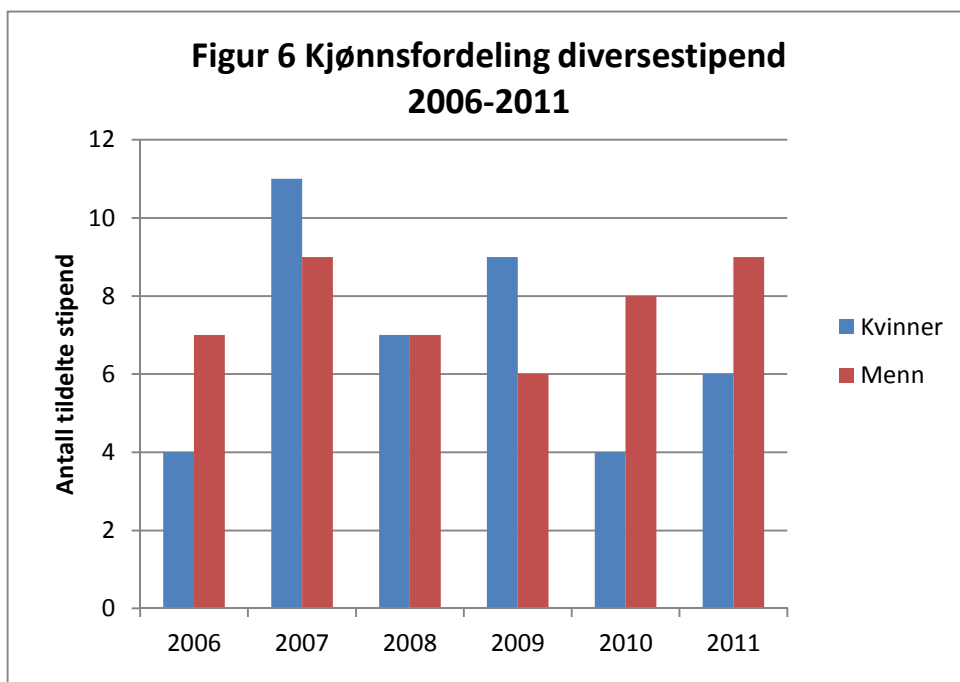
Prosentfordelingen av totale tildelinger viser at kunstnere/duojárat jevnt over har mottatt mesteparten av tildelingene. Også komponister/musikere som er en relativt liten gruppe målt i foreningens medlemmer, viser seg å være blant de som har fått flest tildelinger. I tidsrommet 2007-2009 lå de nest etter kunstnerne/duojárat med mest tildelinger, og i 2010 fikk de fleste tildelingene. Joikerne har jevnt over fått minst tildelinger. Her har vi ikke oversikt over forholdet mellom antallet søkere og tildelinger innenfor hver kunstgrein, slik at vi kan si noe sikkert om fordelingen er skjev. Det er grunn til å tro at det også her er sterk sammenheng mellom antall søknader og innvilgninger innenfor hver kunstgrein.

Hvordan fordeler så arbeidsstipendene seg mellom kjønnene? Tabell 5 gir uttrykk for at det er noe flere menn som har fått arbeidsstipend (13 menn og 9 kvinner). I 2008 og 2011 var fordelingen av stipendene imidlertid likt fordelt mellom menn og kvinner. I 2010 var det imidlertid bare kvinner som fikk arbeidsstipend.

Siden vi ikke har oversikt over kjønnfordelingen i søkermassen, kan vi ikke si noe sikkert om det er en sammenheng mellom kjønnfordeling i denne og tildelingene.

Videre viser tabell 6 at kjønnfordelingen av de andre stipendtypene, (dvs. material-, reise-, vikar-, og etablererstipend) er mer jevnt fordelt mellom kjønnene enn arbeidsstipend (41 kvinner og 46 menn). Vi kan imidlertid konstatere noen forskjeller. I 2007 og 2009 fikk flere kvinner enn menn stipend, og i 2008 var det likt fordelt mellom kjønnene. De resterende årene (2006, 2010 og 2011) ble menn tildelt flere stipend enn kvinner.

Saksbehandling og tildeling av stipend

Gjennom intervjuer med stipendmottakere og kunstnerorganisasjonene har det fremkommet ulike synspunkter på selve prosessen med å tildele stipendene. Prosessen er ganske omstendelig, med en søknadsbehandling i to ledd. I første omgang går administrasjonen i SDR gjennom de formelle kriteriene og om søknadene har alle opplysninger og vedlegg som er påkrevd. De sendes så til den fagkomiteen som er oppnevnt for den aktuelle kunstgreinen hvor den vurderes. Fagkomiteen gjør sine vurderinger basert på skjønn rundt faglig kvalitet, og foreslår så tre søknader i prioritert rekkefølge. De søknadene som går videre fra de fem fagkomiteene går i neste ledd videre til stipendkomiteen (med en representant oppnevnt fra hver forening). Stipendkomiteen prioriterer mellom de beste innenfor alle kunstgreiner, og har det siste ordet i hvilke søknader som belønnes med stipend.

En slik grundig saksbehandling og vurdering i to ledd fremstilles av noen informanter som ineffektiv. Den er noe tungvint, ressurskrevende, og det kan være vanskelig å finne tid til alle de nødvendige møtene som kreves. Vi mener likevel at flere informanter trekker fram de positive sidene ved å ha en slik fremgangsmåte. For det første er det stor enighet om viktigheten av at vurderingene gjøres av samiske kunstnere selv som kjenner miljøet, og for det andre sikrer to-trinns behandlingen at søknadene først vurderes av fagfeller som kjenner den enkelte kunstgrein godt. Det er en forståelse for at det i neste omgang må foretas prioriteringer mellom kunstgreiner, ettersom søknadsmassen overstiger midlene som ligger til disposisjon. Det kan føre til en dragkamp mellom de ulike organisasjonene i stipendstyre.

Noen informanter mener imidlertid at arbeidsstipendene skulle vært fordelt på en måte som sikret at hver kunstgrein hadde ett stipend hver. Et slikt syn vil naturlig nok gavne de mindre organisasjonenes medlemmer som ikke når opp så ofte i prioriteringene. Likhetsprinsippet skinner her igjennom, noe som nok kan gå på bekostning av prinsippet om best søknad uavhengig av kunstgrein.

Stipendordninger er basert på samisk kunst og er rettet mot prosjekter med samiskrelatert innhold og mot samiske kunstnere. Det er ingen formelle krav om at søkeren til stipender må være av samisk opprinnelse eller være medlem av en av de samiske kunstnerorganisasjonene. Det blir opp til fagkomiteene og stipendkomiteen å vurdere om innholdet i et eventuelt prosjekt er samisk eller om kunstneren kan anses for å være en samisk kunstner. Ingen av informantene vi har snakket med har nevnt dette som et problem.

Søkernes nasjonalitet og tilgang til stipendmidler er et tema som har vært diskutert i tildelingen av stipend. Selv om samisk kunst ikke kjenner noen nasjonsgrenser, er det et faktum at stipendmidlene kommer fra det norske statsbudsjettet via Sametinget til samiske kunstnerorganisasjoner som også organiserer samer i Sverige, Finland og til en viss grad Russland. Det er vist en velvilje til å tildele stipender til søkere som ikke er norske statsborgere da dette er søkere som ikke har de samme stipendmulighetene i sine respektive land.

Veiledning

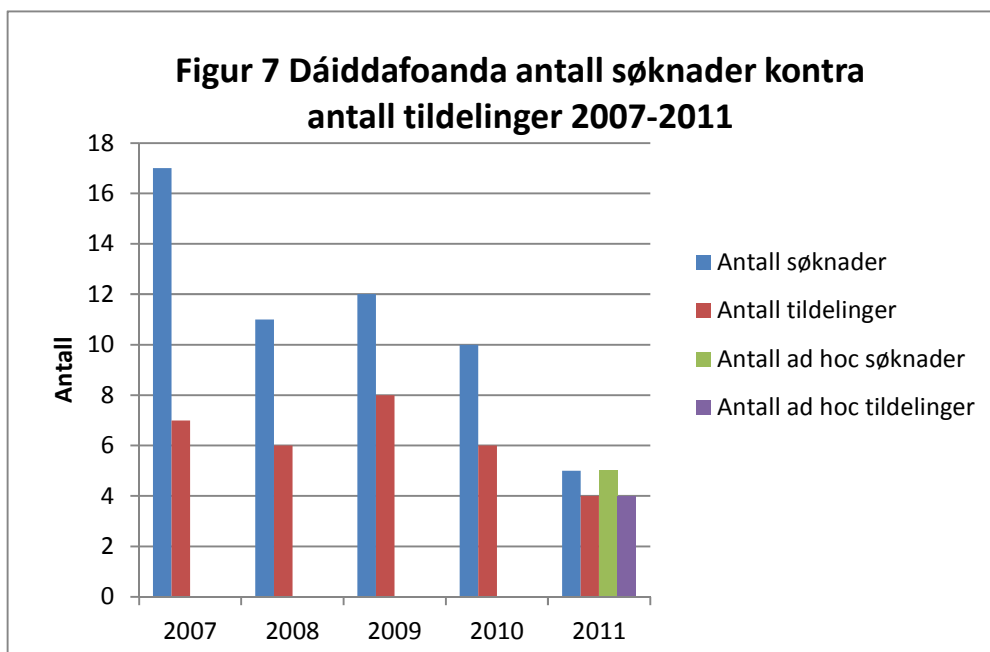
Ingen av stipendmottakerne som vi snakket med, sa de hadde fått veiledning i løpet av søknadsprosessen. Flere av informantene har lang erfaring med stipendsøknader og mener at de ikke vil ha behov for veiledning. Det blir imidlertid påpekt at faglig veiledning kan ha stor betydning spesielt for yngre og nye søkere. SDR bistår riktignok med veiledning når det gjelder de formelle

kriteriene som er påkrevd i søknaden, men mangler kompetansen til å kunne bistå med faglige innspill og vurderinger. Organisasjonene synes heller ikke å fylle denne rollen, og det blir opp til enkeltsøkerens tilgang til et faglig nettverk om avgjør om de kan støtte seg på en faglig kompetanse. Informantene trekker fram at sentral del av utviklingen og styrkingen av den samiske kunsten er å rekruttere nye kunstnere. En styrking av den faglige veiledningen vil kunne bidra til nettopp å rekruttere unge kunstnere. Det viser at behovet for å styrke kontakten mellom etablerte og nye kunstnere er høyst til stede. Vi kan merke oss at ingen av informantene trekker fram veiledning fra fagkonsulenten. Dette er riktignok en stilling som ikke kom før 2009, og som ikke dekket alle kunstgreinene, men var ment å gi faglig veiledning.

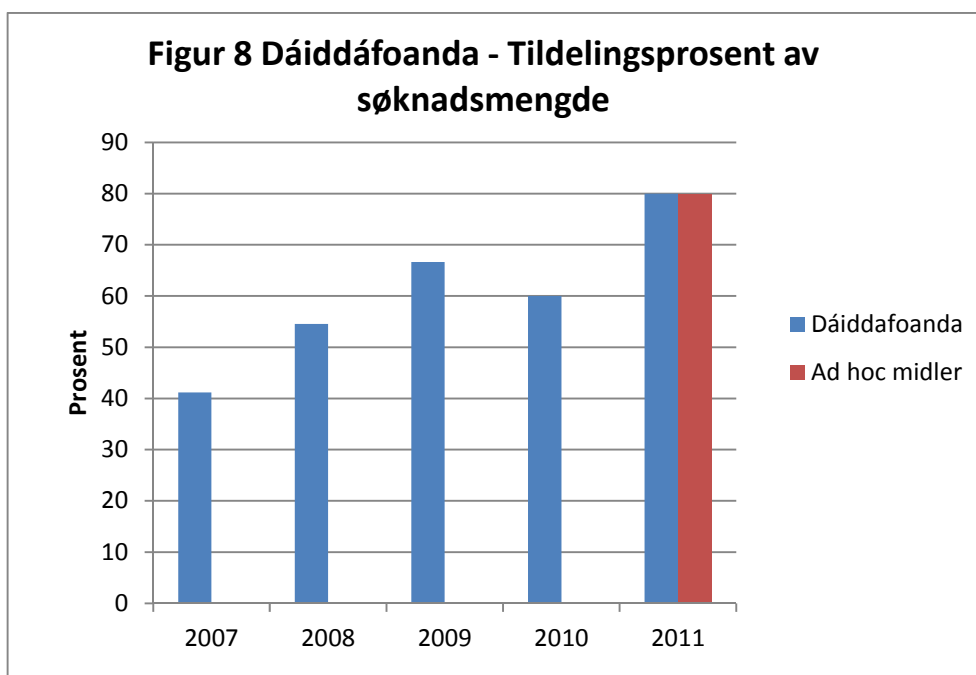
Informantene synes å være samlet om at stipendordninger har hatt en positiv effekt for samiske kunstnere som har mottatt disse, og de føler at deres situasjon som kunstner har blitt styrket gjennom de stipendene de har blitt tildelt. Stipendene gir en anerkjennelse av deres kunstners arbeid, og de føler seg verdsatt. Det gir dem også motivasjon til framtidig arbeid. En styrking av den samiske kunsten skjer ved å satse på de samiske kunstnerne. Det i sin tur vil gi en økt kunstnerisk virksomhet. Informantene mener at den beste styrkingen vil være å utvide stipendordningen ved at det avsettes flere midler til arbeidsstipend. Arbeidsstipendene tildeles i dag for mellom ett og fem år om gangen, men det er stipendbeløpets størrelse som er avgjørende, ikke tidsperspektivet. De ettårige arbeidsstipendene blir anslått for å dekke en 4 måneders arbeidslønn. Etter informantens vurdering har ikke den økonomiske utviklingen som har skjedd ellers i samfunnet fulgt stipendordningen, som har stått på stedet hvil. Her kan det skytes inn at stipendbeløpet en periode lå under det norske statsstipendet, men er nå oppjustert til å ligge på samme nivå.

3.3 Dáiddafoanda

Her vil vi gi en oversikt over antallet søknader og tildelinger i til Dáiddafoanda. I tabell 7 ser vi at antall søknader helt klart var størst det første året fondet ble tatt i bruk, i 2007. Videre ser vi at fondet ikke opplever det samme presset som stipendene med store søknadsmengder sammenliknet med faktiske tildelinger. Mellom 2008 og 2011 har søknadsmengden ligget på mellom 10-12 søknader, mens det i 2011 kun var 5 søknader til søknadsfristen. Dette året ble det imidlertid besluttet at deler av midlene skulle brukes ad hoc, det vil si at det var mulig å søke gjennom hele året.

Selv om Dáiddafoanda sine midler ikke har økt siden 2007, har likevel tildelingsprosenten (slik den er vist i tabell 8) steget noe siden da. Årsaken er nettopp at antall søknader har falt noe siden 2007, slik vi ser i tabell 7.

Vi har ikke opplysninger om kjønnsfordelingen av bevilgede søknader til Dáiddafoanda da tildelingene skjer til prosjekter som involverer flere kunstnere av mulig ulike kjønn. Av samme grunn har vi ikke oversikt over fordelingen mellom ulike kunstgreiner.

Våre informanter har gjort sine vurderinger av Dáiddafoanda, ser på det som en viktig finansieringsordning for å kunne realisere kunstneriske prosjekter. Det har også stimulert til samarbeid mellom kunstnerne da det forutsettes at kunstnere innenfor minst to kunstgreiner jobber sammen. Beløpsstørrelsene anses av noen informanter for å være beskjedne (maks 200.000), sett i forhold til mengden med arbeide som ligger bak en prosjektsøknad. En del søkere har imidlertid annen finansiering til denne typen prosjekter.

De økonomiske rammene for Dáiddafoanda har ligget uforandret siden 2007 med 700.000 i året. De siste årene har organisasjonene i kravdokumentet argumentert for å øke summen slik at det skal være mulig å søke om ad hoc midler gjennom hele året til mindre tiltak. Dette har Sametinget så langt ikke gitt tilslutning til. Styret har imidlertid valgt å bruke en mindre del av bevilgningen til ad hoc søknader hvis det har vært ubenyttede midler igjen etter fordelingene, men da innenfor den opprinnelige økonomiske rammen.

Søknadsbehandlingen til Dáiddafoanda er noe enklere enn med stipendene da det kun er styret for Dáiddafoanda som gjør en faglig vurdering og beslutning om tildeling. Vi har ikke fått noen signaler om kritikk av måten dette gjøres på. Styret vektlegger søknadens kvalitet, men ser også på prosjektets rekkevidde og i hvilken grad det kan bidra til en synliggjøring av samisk kunst. Så langt har bare samiske kunstnere fra Norge vært hovedsøker, men samarbeidsparten har vært fra mange ulike land. Ofte kan det være et definisjonsspørsmål hvilke og hvor mange kunstgreiner som er involvert i prosjektene. Ikke alle lar seg definere inn i de fastsatte kategoriene. I slike tilfeller kan det oppstå diskusjoner i styret om prosjektet er støtteberettiget, og det må utøves skjønn. Fondet trekkes fram som en god mulighet for unge kunstnere med grenseoverskridende prosjektideer. Den moderne samiske dansen er et slikt eksempel som er blitt støttet i kombinasjon med andre kunstgreiner.

Søknadsmassen til Dáiddafoanda har ikke vært så stor som til stipendordningen, likevel er det mange informanter som fremhever fondet som viktig for å bidra til en kreativ prosess og hente impulser fra ulike kunstgreiner. Det bidrar til å skape nye nettverk og kontakter.

3.4 Innkjøpsordningen

Innkjøpsordning for billedkunst og duodji har eksistert siden 2007, og har bidratt til at samisk kunst innenfor disse to kunstgreinene er kjøpt inn ved Riddu Duottar museat. Striden rundt bygging av et nytt samisk kunstmuseum har imidlertid ført til at denne kunsten i liten grad har kommet ut til publikum. Det er ulike meninger om museets fagkompetanse til å gjøre innkjøpene og om dette er en god ordning så lenge kunsten ligger lagret i en kjeller. Andre vektlegger det positive i at kunsten sikres i statens eie for ettertiden, og at den gir de kunstnerne som blir innkjøpt en status.

I forhandlingene om Kunstneravtalen har det også vært et krav fra organisasjonene om en egen innkjøpsordning også for de andre kunstgreinene musikk, joik og litteratur. Det gikk igjennom under forhandlingene i 2011. Innkjøpsordningen for litteratur, musikk og joik fungerer slik at et bestemt antall publikasjoner og CDer kjøpes inn i 200 eksemplarer og fordeles mellom utvalgte biblioteker, skoler og institusjoner. Innkjøpsordningen gir mulighet for å gjøre samisk bøker og musikk synlig.

3.5 Visningsvederlag

Visningsvederlaget er en beskjedne pott i Kunstneravtalen, nær knyttet opp til innkjøpsordningen for billedkunst og duodji. Prinsippet om at kunstnere som kjøpes inn skal få et vederlag for at kunsten er tilgjengelig, bidrar til å sikre de samiske kunstnerne rettmessige inntekter fra kunsten. Det er ingen informanter som gir uttrykk for sterke meninger om ordningen.

3.6 Faglig veiledning

Det har vært et voksende behov og en etterspørsel fra medlemsorganisasjonene om å få mer av det faglige arbeidet inn i Samisk kunstnerråd. Kunstnerne mangler også kunstfaglig veiledning. Etter gjeldende organisering ble det kunstpolitiske arbeidet vurdert å være opp til de enkelte styrelederne og styremedlemmene. Da disse skiftes ut med jevne mellomrom, blir det liten kontinuitet i arbeidet, og det ble vurdert at det faglige kunstneriske organisasjonsarbeidet ble sikret en bedre kontinuitet ved å legges til SDRs sekretariatet. I 2009 ble tiltaket som en prøveordning en del av Kunstneravtalen for tre av kunstgreinene. I prøveperioden ble stillingen fordelt på tre av kunstnerorganisasjonene. Det utgjorde en 20 prosent stilling på henholdsvis SGS, JS, SK. Ifølge informantene ble stillingen i 2011 brukt til å utarbeide en stillingsbeskrivelse for arbeidet for hver av organisasjonene. Behovet var begrunnet i at Sametinget bedre skulle forstå hva en fagkonsulentstilling innebærer, og at det var behov for å styrke denne med en større stillingsprosent og gjøre den fast. I 2012 er stillingen blant annet brukt til å organisere en kunstnerkonferanse. Representanter for SGS forteller at innenfor litteraturfeltet vil fagkonsulenten arbeide med litteraturformidling, generell kompetanseheving på feltet, litteraturkritikere, festivaler, internasjonalt arbeid og jobbe opp mot nasjonale myndigheter. Et faglig kompetanseløft innad i sekretariatet vil også kunne løfte kompetansen blant styremedlemmene gjennom tilbud om organisasjons- og møtekurs, prosjektsøkerkurs osv. Aktiviteten vil på den måten automatisk øke, hvilket igjen ansees for å være en mulig døråpner for flere eksterne midler.

Slik ordningen har fungert fram til 2012 hvor en person i en deltidsstilling skal veilede i flere kunstretninger (skjønnlitteratur, musikk og joik), har i følge våre informanter flere svakheter. Det blir ikke mulighet for å jobbe tilstrekkelig innenfor hver kunstgrein, og en person kan vanskelig ha fagkompetanse på flere kunstneriske felt samtidig. Noen informanter i organisasjonene mener det har vært vanskelig å få Sametinget til å forstå at den fagkompetansen en slik person har på ett kunstfelt ikke automatisk er overførbart til et annet.

Som et resultat av årets forhandlinger ble det oppnådd enighet om å gjøre prøveordningen om til en fast stilling ved SDR. Stillingen skal besettes av en person, men skal deles mellom henholdsvis musikk, joik og litteratur. Fra kunstnerorganisasjonenes side stiller de seg positive til at stillingen nå er gjort til en fast ordning. En fast stilling vil kunne lette rekrutteringen for en ny kunstfaglig medarbeider.

3.7 Vurdering av forhandlingene

Selve avtaleteksten

Få informanter har konkrete synspunkter på den skriftlige avtalens form og formuleringer. Arbeidet med denne var selvfølgelig svært viktig for å få Kunstneravtalen på plass, og det ble nedlagt mye arbeid for å få denne så god som mulig. Etersom årene har gått og avtalen har blitt

«institusjonalisert» har det vært liten debatt om selve teksten og strukturen på avtalen. Den ser ut til å bli «tatt for gitt». Det virker som hovedprinsippene som ligger i del 1 i avtalen har tålt tidens tann med lite behov for endringer. På spørsmål om det er formuleringer som trenger å endres i avtalen eller nye formuleringer som bør inn, er det et tema som tas opp og det er § 8 om hvordan en skal gå fram ved brudd i forhandlingene. Noen mener at det burde vært en meklingsinstans som trer inn om partene ikke blir enige.

Del 2 i avtalen er ikke oppdatert i forhold til de nye ordningene som har kommet til i løpet av avtaleperioden. Dette ser ikke ut til å bekymre informantene nevneverdig da det er resultatet av de årlige forhandlingene og protokollene som er retningsgivende for den årlige satsingen. Noen stiller seg imidlertid undrende til hvorfor det ikke blir foretatt en årlig oppdatering basert på forhandlingsresultatet.

Når det gjelder avtalens innhold er det flere som etterspør visjon og noen mer konkrete mål for avtalen. De ønsker å vite hvor den samiske kunsten er på vei og når disse målene skal oppnås. For å kunne se utviklingen og resultater av kunstneravtalen er det etter deres syn viktig å vite hva det er man arbeider fram mot og hvordan partene ser for seg den samiske kunsten om noen år. Et konkret eksempel på et mulig mål ville være at joik om fem år skal være en del av opplæringen i grunnskolen.

Reelle forhandlinger?

Flere informanter stiller spørsmålstegn ved om forhandlingene kan betegnes som reelle. Det påpekes at kunstnernes representanter under forhandlingene ikke alltid har følt seg som en likeverdig part med Sametinget. Ettersom det er Sametinget som sitter på de økonomiske midlene er det også de som sitter i førersetet. Organisasjonene er avhengig av Sametingets midler, og å avslå tilbudet eller forhandle om vesentlige økninger i bevilgninger er ikke en reell mulighet. Kunstnerne må godta det de får. Det er også et stort gap mellom de behovene organisasjonene legger fram i sine krav, og de midlene som oppnås gjennom forhandlingene. Dette gapet har variert fra noen hundre tusen de første årene til over 5 millioner i 2011.

Etter en informants mening har Sametinget på forhånd har satt et tak på forhandlingene. Sametinget tilbyr organisasjonene et beløp i underkant av det som de på forhånd har bestemt, slik at organisasjonene til slutt får noen hundre tusen over det første tilbudet. Dersom organisasjonene ikke godtar Sametingets tilbud kan det føre til brudd i forhandlingene. Da kan det hende at de ikke får noen økning i rammene, noe som i praksis tilsvarer et mindre beløp fordi det ikke er justert etter den årlige prisstigningen. Det skjedde i 2008 da SDR fikk samme beløp som året tidligere, i 2007. Flere av informantene nevner at deres svake posisjon i forhandlingene ville blitt noe styrket dersom det hadde vært en meglerinstans i tilfelle brudd mellom partene.

Erfaringene viser at det tar lang tid fra et krav om en ny ordning lanseres av organisasjonene til det går igjennom i forhandlingene - gjerne flere år. Et eksempel som trekkes fram er kravet om en egen innkjøpsordning for litteratur og for musikk. Dette kravet har organisasjonene hatt fra 2006, og fikk gjennomslag for tiltaket i forhandlingene i 2011, mens den første tildelingen først ble gjort i 2012. De spør seg hvor lønnsomt det er å legge mye krefter og ressurser i utarbeidelse av nye krav hvert år, når de sjeldent får gjennomslag. Nye krav fra organisasjonene har som regel vært nedprioritert ettersom SDR velger å forsøke å nå gjennom med de kravene som de alt har fremmet de siste årene.

Avtalens økonomiske rammer

Den største innvendingen flere av informantene har til avtalen og forhandlingene er bevilgningenes beskjedne størrelse. De erkjenner riktignok at det har sammenheng med de totale bevilgningene Sametinget får tildelt gjennom statsbudsjettet. Samtidig fremhevet de at det alltid er et spørsmål om prioriteringer, og at kunstnerne må veies opp mot alle andre gode tiltak. Det fremheves at avtalen har vært positiv fordi en har fått samlet alle kunstnerbehovene i en felles pott. Dette har gitt organisasjonene en forutsigbarhet og en mulighet til å planlegge langsiktig. Før Kunstneravtalen ble en realitet, måtte organisasjonene kjempe om midlene til samisk kunst fra sak til sak – først med staten, siden med Sametinget.

En annen positiv side som trekkes fram er at kunstnerorganisasjonene er blitt tvunget til å tenke fellesskap på en helt annen måte og føre en felles politikk overfor Sametinget. Eventuelle dragkamper mellom ulike kunstgreiner (både økonomiske og hva som skal prioriteres i avtalen) avgjøres nå på organisasjonsnivå forutfor forhandlingene. Denne utviklingen har også vært en fordel for Sametinget som forholder seg til en part.

Forholdet mellom Sametinget og organisasjonene

Flere informanter er opptatt av hvordan avtalen har påvirket organisasjonenes forhold til Sametinget – om denne har gått i positiv eller negativ retning, og om den har endret seg over tid. Her finnes det ikke entydige svar. En informant opplever at tiden rundt og like etter utarbeidelse av avtalen var en periode med stort engasjement fra Sametingets side. Flere politikere engasjerte seg personlig og satte seg inn i kunstnerne situasjon. Etter hvert som forhandlingene kom inn i et mønster og ble overlatt til administrativt nivå, sank det politiske engasjementet.

En annen informant mener at det som har forbedret seg i løpet av avtaleperioden er innstillingen og holdningene Sametinget viser under forhandlingene. Kunstnerne har de siste årene opplevd å bli godt mottatt av Sametinget, hvor de har hatt en god dialog med Sametinget og en felles forståelse for de utfordringer samiske kunstnere møter. Til forskjell fra tidligere merkes det at Sametinget har gått grundig gjennom kravet, regnskap og budsjett og dermed også vært i stand til å rette noen kritiske spørsmål til kunstnerne. Uttalelsene viser at opplevelsen rundt forhandlingene med Sametinget kan til dels være avhengig av hvem som representerer Sametinget i forhandlingene, men også i hvilken periode informanten har vært involvert i forhandlingene.

Kunstneravtalen handler blant annet om å forbedre kunstnerne arbeidssituasjon og vilkår. Kunstnerne etterspør en bedre forståelse for kunstneryrket og en større inkludering av det kunstneriske virket i Sametinget. Sametinget har organisatorisk plassert den samiske kunsten sammen med kultur, mens informanten mener den bør være under næring. Kunst er ikke nødvendigvis ensbetydende med kultur. En plassering av kunst sammen med kultur symboliserer for kunstnere at deres arbeid og yrke ikke blir ansett for å være seriøst og verdig som andre næringer. De opplever at deres arbeid antas å være noe man driver med på fritiden. De er imidlertid fornøyd med det i år for første gang ble arrangert en kunstnerkonferanse. Til sammenlikning arrangeres den norske kunstnerkonferansen hvert år.

Informantene har også synspunkter på hvordan Sametinget kan engasjere seg for kunsten ut over Kunstneravtalen. For å styrke samisk kunst bør Sametinget i større grad bidra til synliggjøring av den.

Et konkret tiltak kan være å invitere kunstnere fra ulike kunstgreiner til Sametinget for å presentere sitt arbeid. Presentasjonene kan være i form av opplesningskvelder, konserter, utstillinger etc. Det vil kunne styrke kunsten, samtidig som det også vil øke forståelsen for kunsten blant politikere/byråkrater.

En annen tror at det også kan være hensiktsmessig for Sametinget å inkludere kunstnerne i politikktutformingene på det kunstfaglige feltet. Vedkommende sier at det bør etableres arenaer hvor kunstnere og Sametingets politikere/byråkrater kan møtes og hvor kunstnerne kan komme med innspill om fagutviklingen som skjer i kunstmiljøene. Den samiske kunsten karakteriseres for å ha en identitets- og nasjonsbyggende karakter i det samiske samfunnet, og det er behov for å få anerkjent dens betydning.

En tredje informant tar opp utfordringene det er med å fronte organisasjonenes saker mot politisk nivå i Sametinget. Innføringen av et parlamentarisk system i 2007 har til en viss grad påvirket mulighetene for påvirkning. Skal en spille på posisjon eller opposisjon? Informanten har store problemer med å se at de forskjellige partiene på Sametinget har utformet en egen samisk kunstpolitikk, i så fall er den liten synlig og ulike syn og holdninger kommer ikke fram i den politiske debatten. Informanten spør seg om Kunstneravtalen har ført til en større avstand mellom sametingpolitikere og kunstnerorganisasjonene.

4 Hvilke effekter kan leses av Kunstneravtalen?

I dette kapittelet vil vi gjøre våre egne vurderinger av hvilke effekter Kunstneravtalen har hatt. Vi har valgt å disponere drøftingen etter effekter på individnivå, gruppenivå og samfunnsnivå. Til slutt gjør vi en vurdering av om Kunstneravtalen har styrket den samiske kunsten.

4.1 Effekter på individnivå

Når det er snakk om effekter av Kunstneravtalen på individnivå, er vi interessert i målgruppen samiske kunstnere, enkeltindivider som hver for seg kan nyte godt av avtalen. En streng definisjon vil være de kunstnerne som har vært og er medlem i en av de fem samiske kunstnerorganisasjonene, mens en videre definisjon vil være potensielle medlemmer som kan oppnå fordeler selv om de ikke er medlem.

I intervjuer med enkeltkunstnere og organisasjonene blir arbeidsstipendet trukket fram som det viktigste tiltaket for å utvikle enkeltkunstnere. De som har mottatt arbeidsstipend (fra ett til fem år) er blitt gitt en mulighet til å satse på kunsten. Svært få samiske kunstnere kan leve av kunsten alene, og er avhengig av andre inntektskilder for et utkomme. Et arbeidsstipend gir kunstnerne en unik mulighet til å vie seg til kunsten for en periode. Selv om stipendet utgjør en beskjedne årslønn (i 2011 var stipendet på kr 193 000 i året), bidrar det langt på vei til å gi kunstnerne et levebrød for denne perioden. Det har ikke vært mulig innenfor rammene av denne evalueringen å gjøre en vurdering av virkemidlenes sysselsettingseffekter da de samiske kunstneres inntekter kan komme fra mange ulike kilder. I en slik sammenheng vil det ikke bare være snakk om direkte inntekter fra stipendordningen, men også om langsiktige effekter stipendperioden gir i forhold til å generere andre typer inntekter over tid – for eksempel økt salg av kunst/kunstnerisk virksomhet.

Den økonomiske siden er altså svært viktig, men også muligheten til å kunne konsentrere seg om den kunstneriske utviklingen over et gitt tidsrom. Det gir mulighet til å lære om nye uttrykk, hente inspirasjon og ikke minst gi tid til å produsere kunst. En økt produksjon gir også mulighet til å vise seg fram ved utstillinger, utgivelser, opptredener osv., og dermed nå ut til et større publikum. Også her kan vi snakke om effekter som kommer over tid, og kanskje etter at stipendperioden er over – ved at kunstneren «flyter på» inspirasjon, kunnskap og nettverk som er bygget opp gjennom stipendperioden.

Det er stor konkurranse om arbeidsstipendene, også blant etablerte kunstnere. Kunstnerstipendene til yngre kunstnere er derfor særlig viktig for de som er i en tidlig fase i sin karriere og ennå ikke har skapt seg et stort navn. Disse stipendene kan være avgjørende for om den unge kunstneren ønsker å satse på kunsten som en levevei og har mulighet til å prøve dette ut.

Stipendordningene og Dáiddafoanda har utvilsomt en identitetsskapende funksjon for å utvikle den samiske kunsten og kunstneren. Ordningen oppfattes av mange som den eneste muligheten samiske kunstnere har for å søke om økonomiske midler til å gjennomføre sine spesifikke samiske kunstneriske prosjekter. Mulighetene til å søke tilskudd gjennom andre kanaler enn de samiske

avhenger av hvorvidt kunstnerne er villige til å tilpasse sine samiske prosjekter til den norske majoritetsbefolkningen. Det vil ikke alltid være hensiktsmessig eller ønskelig. Dersom kunstneren velger å ikke gjøre det, kan det til gjengjeld bli vanskelig å få stipend og prosjektstøtte gjennom de «norske» ordningene. De samiske kanalene kan derfor bli de eneste tilgjengelige for kunstnere som ønsker å utvikle det spesifikke samiske i sitt virke.

Selv om de andre stipendene (reise- og studiestipend, vikarstipend, etableringsstipend og materialstipend) har en begrenset økonomisk ramme, er disse viktige for å få faglig påfyll, gi erfaring og en mulighet til å kunne gå videre med ideer. De kan også gi en mulighet for å kvalifisere seg til arbeidsstipend senere. En oppgang i antallet søknader til de ulike stipendordningene vitner om at interessen for stipendene har vært økende.

Dáiddafoanda blir også trukket fram som viktig for den enkelte kunstnerens faglige utvikling. Siden midlene skal brukes til samarbeidsprosjekt på tvers av ulike kunstarter, kan de bidra til å føre ulike kunstnere sammen som ellers ikke ville samarbeide. Muligheten til å utvide nettverket og samarbeidskonstellasjonene utover Sapmis grenser blir også trukket fram som en positiv effekt av ordningen. Denne tilskuddsordningen har ikke så stor søkermasse og konkurranse som stipendordningen, og kan dermed oppfattes som mer tilgjengelig for et større antall kunstnere som ønsker å jobbe på tvers av kunstgreinene.

Gjennom intervjuene har vi fått eksempler på suksesshistorier som viser betydningen av forholdsvis små midler, og hvordan de kan være inngangsporten til en kunstnerkarriere. En freelance skuespiller fikk midler fra Dáiddafoanda for å utvikle en teaterforestilling med turne. Dette ga skuespilleren mulighet til å vise seg fram i viktige teatermiljø, noe som etter hvert resulterte i engasjement ved Beaivváš Sámi Teáhter.

Innkjøpsordningen og vederlaget er også viktige tiltak i Kunstneravtalen for de enkeltkunstnerne som blir innkjøpt. Det gir status å inngå i en samisk kunstsamling, og vederlaget gir en viss økonomisk kompensasjon som bidrar til å sikre inntektgrunnlaget for kunstneren.

Det kan være relevant i denne sammenheng å ta opp en avveining rundt Kunstneravtalens målgruppe. Er det slik at kunstneravtalen gjennom enkeltkunstneres medlemskap i organisasjonene er med på styrke de etablerte samiske kunstnerens virke, og at dette kan gå på bekostning av nye, unge kunstnere som ikke er en del av dette miljøet? Vi har ikke tilstrekkelige data for å kunne vurdere ikke-medlemmers mulighet til å nå opp i den søknadsbaserte konkurransen og i hvilken grad den enkelte medlemsorganisasjons opptakskriterier oppfattes som vanskelig å komme gjennom. Alle organisasjonene gir imidlertid inntrykk av å jobbe med rekruttering av nye medlemmer, og da særlig med å få inn yngre medlemmer. Noen av organisasjonene nevner også at det er i ferd med å foregå et generasjonsskifte i organisasjonenes lederskap.

Er medlemskap i kunstnerorganisasjonene en forutsetning for å nyte godt av Kunstneravtalen? Dette spørsmålet er det ikke enkelt å svare på. Formelt må en ikke være medlem for å søke på de to søkerbaserte ordningene, men søkere uten den rette bakgrunn kan nok oppleve ikke å ha tilgang til de økonomiske virkemidlene, og noen kan ønske å utvikle en kunstnerisk virksomhet som ikke passer inn i de definerte kunstgreinene. De tilretteleggende tiltakene (fellestiltak gjennom organisasjonene) er det naturlig nok medlemmene som indirekte nyter godt av, og ikke kunstnere som står utenfor organisasjonene.

4.2 Effekter på gruppenivå

Når vi snakker om effekter på gruppenivå er vi interessert i de virkningene kunstneravtalen har for de samiske kunstnerorganisasjonene, for de ulike kunstgreinene, og for samiske kunstnere generelt. I dette perspektivet er det viktig å ha historikken i bakhodet. Avtalen kan og bør ses på som et resultat av en over 30 års kamp som de samiske kunstnerorganisasjonene har ført for å bedre de samiske kunstneres arbeidsforhold gjennom økte bevilgninger og forutsigbarhet. De effektene som kan avtegne seg på gruppenivå er derfor ikke utelukkende et resultat av selve Kunstneravtalen, men må ses som en konsekvens av hele forhistorien og hvordan organisasjonene la grunnlaget for dette.

Driftstilskuddet til kunstnerorganisasjonene var et tiltak som også eksisterte før Kunstneravtalen ble underskrevet. At dette gikk inn som en del av Kunstneravtalen, har gitt organisasjonene en større forutsigbarhet mht. kontinuiteten i denne støtten (økonomisk og administrativt) de får fra år til år. Driftsstøtten gjennom Kunstneravtalen er helt essensiell for å holde organisasjonene i gang. Mye organisasjonsarbeid foregår på frivillig basis uten lønn, og den økonomiske støtten bidrar til å dekke noen av de utgiftene kunstnere med verv har gjennom bla. honorar, møtegodtgjørelse, reiseutgifter. Det trekkes også fram at organisasjonene har medlemmer over et stort geografisk område, og det ville ikke vært mulig for medlemmer utenfor det samiske kjerneområdet i Indre Finnmark å engasjere seg i organisasjonsarbeid uten å få dekket reisekostnader. En del av organisasjonene har svært mange verv som det kan være behov for å gjennomgå med tanke på utfasing. Knappe ressurser gjør det ikke mulig å være på alle arenaer, og alle er kanskje ikke like viktige. For Samisk kunstnerrådet er driftsstøtten helt vesentlig for opprettholdelsen av virket da den dekker utgiftene til det meste av de tre faste stillingene ved kontoret. Evalueringen har vist at SDR har svært mange oppgaver som det ikke alltid er ressurser og tid til å få utført. Aktiviteten krever derfor en streng prioritering mellom svært viktige og mindre viktige oppgaver som sikrer en effektiv bruk av driftsmidlene.

En tydelig effekt av avtalen er at den har styrket samarbeidet mellom de ulike samiske kunstnerorganisasjonene. De er avhengige av å utarbeide en felles plattform og komme til enighet om årlige prioriteringer før de setter seg til forhandlingsbordet med Sametinget. Ulike syn og meninger må omforenes på kammerset slik at de fremstår med et sterkt og samlet krav utad. Dette har etter vår mening vært viktig for å bygge nettverk mellom organisasjonene og skape møteplasser hvor faglige og organisatoriske spørsmål kan tas opp. Det har bidratt til å styrke de samiske organisasjonene gjennom deltakelse i Kunstneravtalens «fellesforum» som ledergruppe, forhandlingsutvalg, fagutvalg, stipendstyre og styre til Dáiddafoanda. Dette har bidratt til å styrke samarbeidsklimaet mellom organisasjonene og styrket organisasjonskompetansen innad i hver forening. Samisk kunstnerråd har bidratt sterkt til å samle organisasjonen om felles mål og strategier, og bidrar med god allmennkunnskap om hva som kan forene dem og hvilke kamper som må kjempes i andre fora/sammenhenger.

Samarbeidet mellom kunstnerorganisasjonene er ikke bare en fordel for organisasjonene selv, men også for Sametinget som «slipper» å forholde seg til mange ulike parter med forskjellige ønsker. Dette letter arbeidet med forhandlingene, men kan også ha negative effekter ved at organisasjonsspesifikke mål ikke kommer opp og gjøres kjent for Sametinget.

4.3 Effekter på det samfunnsnivå

Med effekter på samfunnsnivå mener vi Kunstneravtalens virkning på det samiske samfunn i Norge, i Sapmi generelt, men også på nasjonalt og internasjonalt nivå. Samisk kunst kjenner som tidligere nevnt ikke nasjonale grenser, og kunsten har potensialer for å nå ut over et stort geografisk område. Dette er imidlertid ikke noe som skjer av seg selv, men krever tilrettelegging. Flere av tiltakene i Kunstneravtalen er med på å fremme samisk kultur på nye arenaer.

Vi har nevnt den identitetsskapende siden ved Kunstneravtalen under effekter på individnivå, men dette argumentet kan også dras opp på samfunnsnivå. At samisk kunst gjøres kjent og er tilgjengelig på ulike samiske arenaer kan bidra til å styrke de samiske samfunnene i marginaliserte deler av Sapmi. Et slikt eksempel kan være Riddu-Riddu-festivalen som både gir samiske kunstnere en arena for å vise fram sin kunst, men som også kan gi lokalsamfunnet i Kåfjord en styrket samisk identitet. Samisk kunst er naturlig nok svært viktig for å oppretthold og bevare samisk språk og kultur hos den samiske befolkningen. Uten produksjon av samiske bøker, musikk, teater og film står det samiske språket i fare for å dø ut.

Effekter på samfunnsnivå har også å gjøre med synlighet som kan bidra med større aksept for og støtte til videreutvikling av samiske kunst på nasjonalt og internasjonalt nivå. Virkemidler gjennom Kunstneravtalen kan bidra til å bringe samiske kunstnere inn på et større nasjonalt og internasjonalt marked. Etter å ha mottatt kunstnerstipend ble for eksempel Rawdna Carita Eira nominert til Nordisk råds litteraturpris.

Her vil vi også se på noen av de utfordringene som ble trukket opp i rapportens innledning punkt 1.5 hvor det kan være vanskelig å skille ut Kunstneravtalen og effekter som er kommet gjennom denne fra andre tiltak og virkemidler som finnes i Sametingets kulturbudsjett. Kunstneravtalen kan heller ikke isoleres til å virke i et bestemt samisk geografisk område, men må også ses på som et virkemiddel til å bringe den samiske kunsten ut til et større publikum. Vi har derfor her konsentrert oss om å formidle de direkte effektene som Kunstneravtalen ser ut til å ha på samfunnsnivå, og har i mindre grad sett på de indirekte effektene som kan fremkomme ved at Kunstneravtalen virker sammen med andre virkemidler.

4.4 Har avtalen styrket den samiske kunsten?

På spørsmål om kunstneravtalen har styrket den samiske kunsten sier de fleste informantene våre at den isolert sett har bidratt til å opprettholde kunsten på et stabilt nivå. Et slikt svar må tolkes ut i fra konteksten om at de er blitt bedt om å uttale seg om Kunstneravtalen isolert, og ikke hvordan denne virker sammen med andre tilgjengelige virkemidler og satsinger. Det er grunn til å tro at informantene i et slikt svar legger vekt på den store avstanden det er mellom de årlige ønskene som fremmes gjennom kravbrevet, og de ønskene som faktisk blir oppfylt gjennom forhandlingene. Her har det skjedd en utvikling i at kunstnerorganisasjonene de siste årene har valgt å fremsette et krav som er mer i tråd med de faktiske behovene som finnes enn det en kan forvente å oppnå i de årlige forhandlingene. I tråd med at gapet blir større, vil også flere føle seg misfornøyd med resultatet. Med dette bakteppet bidrar de «trygge», stabile økonomiske rammene gjennom Kunstneravtalen til at den samiske kunsten holder seg på samme nivå, men avtalen bidrar ikke til å styrke eller videreutvikle den. Slik sett har driftsmidlene bidratt til å holde kunstnerorganisasjonene gående, men

det har vært lite rom for å drive fagarbeid innad i organisasjonene slik medlemmene etterspør. Økningen i antallet stipender er kanskje den mest konkrete styrkingen, men med flere søkere og økt konkurranse blir det flere om beinet. At flere stipender er «øremerket» yngre og eldre kunstnere, bidrar til en spissing som styrker nettopp disse gruppenes muligheter til å nå opp, men bidrar til å nedprioriterer andre. Nå etterspørres et grep som fører avtalen over i neste trinn. Det neste trinnet anses for å måtte inneholde nettopp en styrking av den samiske kunsten. Det vil krever en større økonomisk ramme, vesentlige endringer i prioriteringene mellom ulike tiltak, eller en helt annen form for avtale eller samarbeid med Sametinget.

Utfordringen med å vurdere hvorvidt Kunstneravtalen har styrket kunsten er at det eksisterer få parameter som kan måle hva en styrking betyr. Er en styrking utelukkende at flere økonomiske virkemidler stilles til disposisjon, eller er det resultatene av disse økonomiske midlene vi må se på? Så lenge det ikke formuleres konkrete, etterprøvbare resultatmål, er det også vanskelig å vite om den samiske kunsten beveger seg i riktig retning – mot en styrking.

Det kan virke som et paradoks at Sametingets tilskudsforvaltning er utsatt for strenge krav om målbarhet, mens midlene gjennom Kunstneravtalen ser ut å være utelukket fra slike krav. Dette kan ikke tolkes på annen måte enn at midlene er løftet ut av Sametingets «egen lomme» og kritiske blikk, og at interessen for å gå dem etter i sømmene har forsvunnet med distansen til mottakeren. Kunstnerorganisasjonene har på sin side hatt nok med å jobbe for økte økonomiske rammer og dokumentere behov.

5 Konklusjoner og anbefalinger

I dett kapittelet vil vi komme med noen konklusjoner basert på datagrunnlaget og analysene. Vi vil dra opp hovedfunnene koblet til de spørsmålene som ble stilt i innledningskapittelet. Til slutt vil vi komme med noen anbefalinger

Vi vil trekke fram Kunstneravtalen som svært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten. Dette gir aktørene (kunstnerne og deres organisasjoner) en forutsigbarhet som gjør det mulig å planlegge satsinger på lenger sikt, også i forhold til bruk av personlige ressurser i verv og faste stillinger (SDR). Dette er viktig for kontinuiteten i arbeidet. Det er små endringer i avtalen fra år til år, både hva angår innhold og økonomiske rammer, noe som bidrar til å sementere godt innarbeidede ordninger og gir en forventning om at den eksisterende organisatoriske aktiviteten i hver fall ikke skal reduseres fra år til år. Kunstneravtalen isolert sett bidrar etter vår mening til å opprettholde den samiske kunsten på et stabilt nivå, men bringer den i liten grad videre. Kunstneravtalen i sin nåværende form er et dårlig instrument for å foreta nye, og kanskje spenstige grep som kan bringe den samiske kunsten et steg videre. I forhold til formålet med avtalen om å *utvikle* den samiske kunsten, kan det være vanskelig å se hvordan en «status quo» kan bidra til å fremme en utvikling fremover. Vi skal imidlertid ikke være helt avvisende til at det foregår en kunstnerisk utvikling også innenfor de etablerte rammene, men denne utviklingen foregår trolig primært på kunstnerens personlige nivå og i mindre grad på overordnet nivå.

Hvorfor har så Kunstneravtalen blitt et slikt «konserverende» instrument?

En faktor kan være det manglende økonomiske handlingsrommet som ligger i forhandlingssituasjonen med at Sametinget i stor grad har lagt de økonomiske rammene for forhandlingene før disse begynner. Sametingsrådet angir en ramme som ikke inviterer til satsinger som krever store økonomiske endringer/økninger.

En annen faktor kan være at rammen for forhandlingene gjør det vanskelig å få nye typer tiltak inn i avtalen. Erfaringer viser at det kan ta mange år fra organisasjonene foreslår et nytt tiltak til dette blir en realitet. Behovet for nye satsninger må dokumenteres godt, og uten vesentlige økninger i de økonomiske rammene kan det bli nødvendig å nedprioritere andre tiltak.

En tredje faktor går på kommunikasjonen med Sametinget og hvordan organisasjonene har mulighet til å nå fram med sine behov. De samiske kunstnerorganisasjonene har gjennom avtalen utviklet en dialog gjennom formaliserte, faste, og ganske forutsigbare møtepunkter. Avtalen har ført til at enkelte kunstnerorganisasjon knapt har kontakt mot Sametinget utenom forhandlingene. Unntaket er Samisk kunstnerråd som har hyppig kontakt. At administrativt nivå i Sametinget har ansvaret for forhandlingene, kan føre til at politisk nivå er lite orientert om kunstnerorganisasjonenes behov og ønsker. Sametingsrådet vil nok ha en viss oversikt, men Sametinget i plenum er trolig liten kjennskap, og det er grunn til å tro at manglende kunnskap kan bidra til lite politisk engasjement. Det at midlene til Kunstneravtalen er løftet ut fra Sametingets egen forvaltning og over til kunstnerorganisasjonene,

kan bidra til å skape en avstand, særlig til politisk nivå i Sametinget. De samiske kunstnerne blir ikke synlige for politikerne, og oppfattes kanskje ikke som en viktig pressgruppe som krever spesiell oppmerksomhet. Den manglende politiske debatten om Kunstneravtalen i Sametingets plenum, kan vitne om at engasjementet ikke er særlig stort. Det kan se ut som politikerne er fornøyde med at kunstnerne selv forvalter midlene, og har ikke alternative syn på avtalen eller bruken av midlene. Det avtegner seg heller ikke noen store politiske forskjeller i partienes holdninger til Kunstneravtalen, og det er derfor vanskelig for organisasjonene å vite om de skal spille på posisjon eller opposisjon i Sametinget om de ønske å påvirke. Dette er ikke det beste utgangspunkt for å få til en politisk debatt der en løfter samiske kunstspørsmål og diskuterer hva som skal til for å utvikle kunsten videre.

En fjerde faktor som kan ha bidratt til å bevare Kunstneravtalen på et stabilt nivå er at avtalen kan ha styrt kunstnerne oppmerksomhet mot Sametinget som finansør av konkrete oppgaver, og i liten grad hatt fokusert på andre aktuelle finansieringskilder eller støttespillere.

Den siste faktoren vi vil trekke opp her er Kunstneravtalens manglende målformuleringer og dermed også muligheten for å kunne vurdere om (den økonomiske) innsatsen gir de ønskede resultater og om den samiske kunsten faktisk utvikler seg i riktig retning. Formålsformuleringen med avtalen har ligget fast siden den ble utarbeidet i 2004 (å styrke og legge forholdene til rette for skapning og formidling av samisk litteratur, musikk, dans og teater, film og kunst og kunsthåndverk), og selv om noen målformuleringer finnes i omtalen av ordningen i Sametingets budsjett de første årene med Kunstneravtalen, har disse forsvunnet etter omleggingen av tilskuddsforvaltningen og nye krav til målbarhet. Siden det ikke er formulert utviklingsrettede mål med Kunstneravtalen i løpet av perioden (hverken i avtaleteksten eller protokollene) som kan hjelpe til med å vise retningen på en ønsket utvikling, vil det være vanskelig for organisasjonene å argumentere for behovet for nettopp slike tiltak som kan bidra til en måloppnåelse som når ut over dagens nivå. Slik ett kan avtalen virke som en sovepute både for organisasjonene og Sametinget.

Kunstneravtalen sikrer imidlertid at kunstnerne selv har stor grad av råderett over midlene som inngår i avtalen. Det er lagt gode rutiner for saksbehandling og faglig bedømming av de søkerbaserte virkemidler. Riktignok er prosessene omstendige, særlig i forhold til stipendene, men dette er med på å legitimere at de samiske kunstnermiljøene selv foretar utvelgelsen av støttemottakere og vurderer deres søknader opp i mot faglige, kunstneriske kvaliteter. I en slik sammenheng kan det være mindre relevant å se på tilskuddsmottakernes bakgrunn og kjennetegn som faktorer for å vurdere og tildelingen på noen måte er skjev. Vi har sett at i tildelingen av arbeidsstipend er det noe flere menn enn kvinner, men forskjellene er ikke så store at det er grunn til bekymring. Sametingets fokus på at virkemidlene skal bidra til å fremme likestilling nødvendiggjør også et blick på dette. Vi konstaterer også at det i stipendfordelingen er god variasjon mellom de ulike kunstgreinene. Joikerne kommer noe dårligere ut med færre stipend, men dette har trolig bakgrunn i at det er færre som søker fra denne gruppen. Fagkomiteene og styrene som behandler søknadene ser ut til å ha gode retningslinjer å forholde seg til i prioriteringen av søknadene. Når behovet for endringer oppstår, er det mulig å gjøre revideringer i retningslinjene i de årlige gjennomgangene. For øvrig er bruk av skjønn det bærende element i vurderingene.

Vi vil også trekke fram at kunstneravtalen har bidratt til å bringe de fem samiske kunstnerorganisasjonene tettere sammen. I forkant av de årlige forhandlingene må ulike ønsker og

krav fra organisasjonene samordnes til et felles krav. Dette mener vi har bidratt til en bedre forståelse av de andre organisasjonenes utfordringer og behov, og det har brakt dem nærmere hverandre både organisatorisk og kunstnerisk. Samisk kunstnerråd har en svært viktig rolle for å få det praktiske arbeidet til å gå rundt for hver enkelt organisasjon, og samtidig tar de seg av en rekke fellesoppgaver og holder kontakten inn mot Sametinget. Arbeidsoppgavene er mange i forhold til de ressursene som stilles til rådighet. Driftsmidlene som går til sekretær- og administrasjonsoppgaver er helt nødvendige for å opprettholde denne aktiviteten, og det er et begrenset potensial for å effektivisere disse oppgavene. Da må i så fall noen oppgaver velges bort.

I den grad en skal komme med kritiske merknader til ressursbruken, måtte det være i forhold til ordningen med faglig veiledning som i evalueringsperioden ikke har fungert optimalt. Mye tid har gått bort til å definere hvilke oppgaver fagkonsulentene skulle ha, og en oppsplitting hvor en deltidsstilling ble delt på flere kunstgreiner førte til en fragmentering hvor det faglige arbeidet kom i skyggen.

I en evaluering som skal vurdere en avtales funksjon og effekter, kan det være nyttig å stille det kontrafaktiske spørsmål. Hvor hadde den samiske kunsten vært uten en Kunstneravtale? Dette er ikke lett å vite. Men en kan tenke seg at de samme midlene hadde ligget hos Sametinget, og at organisasjonene måtte kjempe om disse fra år til år. Kanskje hadde de klart å få ut større summer, kanskje mindre. Kanskje kunne det ha skapt et større politisk engasjement rundt den samiske kunsten, men det kunne like gjerne blitt nedprioritert. Om dette hadde vært en bedre eller dårligere situasjon for den samiske kunsten, er vanskelig å si. Vår hovedkonklusjon er at avtalen har gitt den samiske kunsten en forutsigbar ramme som har opprettholdt en virksomhet og noen viktige tiltak på et stabilt nivå.

Anbefalinger:

Er det så behov for å gjøre endringer i avtalen? Vi er av den oppfatning at det primært er behov for å foreta en grundig drøfting av hva en vil med en slik avtale, hva som kan gjøres for å bringe den samiske kunsten fremover, og kan en ny avtale (i nåværende eller ny form) være det som skal til for å skape en fremdrift? En slik drøfting bør involvere politisk og administrativt nivå på Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene.

Vi tror at det viktigste spørsmålet en må stille i en diskusjon er:

- Er det slik at forutsigbarhet og faste rammer er viktigere enn muligheten for å ta den samiske kunsten et steg videre?
- Er det behov for å bringe klarere målformuleringer (og dermed mulighet til å vurdere om målene blir nådd) inn i de årlige forhandlingene, og hvordan skal dette i så fall gjøres? Går det an å få til en forhandlings situasjon hvor en først diskuterer målene, så de økonomiske virkemidlene?
- Er det behov for en meklerinstans som kan gjøre forhandlingene mer reelle?
- Hva skal til for å styrke det økonomiske handlingsrommet (rammene) under forhandlingene?

- Hva skal til for å styrke de økonomiske rammene for samisk kunst generelt?
- Hvordan kan kunnskap om samisk kunst gjøres tilgjengelig for sametingspolitikere (møteplasser, invitasjon til opptreden)?

Av mindre justeringer som kan foretas i avtalen slik den foreligger i dag, er:

- Del to i avtalen bør oppdateres årlig slik at den gir et faktisk bilde av elementene (tiltakene) som inngår i avtalen.
- Paragrafen og hva som skjer ved brudd i forhandlingene bør endres og ses i sammenheng med behovet for en meklerinstans.

Postboks 1463
9506 Alta
Besøksadr. Kunnskapsparken, Markedsgata 3

Internett: www.norut.no/alta/
E-post: post@finnmark.norut.no
Telefon +47 78 45 71 00
Telefaks +47 78 45 71 01
Foretaksnummer NO 983 551 661 MVA

Norut Alta er et forskningsinstitutt i forskningskonsernet Norut